

Framtidsutskottet

Statsrådets redogörelse om genomförande av Agenda 2030 Mot ett klimatneutralt välfärds-samhälle

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om genomförande av Agenda 2030 Mot ett klimatneutralt välfärdssamhälle (SRR 3/2020 rd): Ärendet har remitterats till framtidsutskottet för betänkande och till utrikesutskottet, förvaltningsutskottet, kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet, kulturutskottet, social- och hälsovårdsutskottet, ekonomiutskottet, arbetslivs- och jämställdhetsutskottet och miljöutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- miljöutskottet MiUU 2/2021 rd
- förvaltningsutskottet FvUU 2/2021 rd
- jord- och skogsbruksutskottet JsUU 3/2021 rd
- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 2/2021 rd
- kulturutskottet KuUU 3/2021 rd
- arbetslivs- och jämställdhetsutskottet AjUU 4/2021 rd
- utrikesutskottet UtUU 3/2021 rd
- kommunikationsutskottet KoUU 13/2021 rd
- ekonomiutskottet EkUU 18/2021 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ambassadör för arktiska och antarktiska frågor Petteri Vuorimäki, utrikesministeriet
- specialforskare Seita Romppanen, Finlands miljöcentral
- forskardoktor Panu Pihkala, Helsingfors universitet
- professor Irmeli Mustalahti, Östra Finlands universitet
- professor Lasse Peltonen, Östra Finlands universitet
- professor Pami Aalto, Tammerfors universitet
- professor Petri Tapio, Åbo universitet
- professor Maija Setälä, Åbo universitet
- universitetsforskare Teija Koskela, Åbo universitet
- ordförande Laura Hildén, gruppen de ungas Agenda 2030

Betänkande FrUB 1/2021 rd

- ordförande Sofia Savonen, gruppen de ungas Agenda 2030
- verkställande direktör Mikael Maksimow, QHeat
- verkställande direktör Pasi Vainikka, Solar Foods Oy
- COO Juha Vartiainen, IQM
- Chief Activist Office Mikael Westerlund, Origin by Ocean
- verkställande direktör Petri Alava, Infinited Fiber
- verkställande direktör Ilari Abdeen, Kivra Oy
- verkställande direktör Jerry Pasanen, Suomen Avustajapalvelut Oy.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- konsultativ tjänsteman Milla Kouri, finansministeriet
- direktör Mika Pyykkö, arbets- och näringsministeriet
- Statens revisionsverk
- direktör Mika Aaltola, Utrikespolitiska institutet
- Finlands delegation i Nordiska rådet
- Finlands Naturpanel
- forskare Jani Lukkarinen, Finlands miljöcentral
- utredningschef Katriina Soini, Naturresursinstitutet
- Finlands IPCC-arbetsgrupp, Meteorologiska institutet
- Statistikcentralen
- Naturresursinstitutet
- forskarprofessor Tuomas Pekkarinen, Statens ekonomiska forskningscentral
- forskningsdirektör Tero Kuusi, Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- direktör, forskarprofessor Anna Rotkirch, Befolkningsförbundet rf
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- Akava ry
- STTK rf
- Teknologiindustrin rf
- expert på företagsansvar Elina Kamppi, Finanssiala ry
- regionutvecklingsexpert Minna Komulainen, Kajanalands förbund
- professor Matti Kuittinen, Aalto-universitetet
- professor Arto O. Salonen, Östra Finlands universitet
- professor Kai Hakkarainen, Helsingfors universitet
- docent i miljöfostran, universitetslektor Lili-Ann Wolff, Helsingfors universitet
- Helsingfors universitet, Ruralia-institutet
- professor Eva Heiskanen, Helsingfors universitet
- forskningsdirektör Kati Rantala, Helsingfors universitet
- professor Suvi Salmenniemi, Åbo universitet
- biträdande professor Hanna Silvola, Hanken Svenska handelshögskolan
- ekonomie doktor, forskare Paavo Järvensivu, forskningsenheten BIOS
- professor Markku Sotarauta, Tammerfors universitet
- arbetslivsprofessor Olli Kangas, Åbo universitet
- Centret för framtidsforskning, Åbo universitet
- forskningsområdeschef Annica Isacson, Haaga-Helias yrkespedagogiska lärarhögskola
- professor Mirjamaija Mikkilä-Erdmann, Forskningscentret för inläring och undervisning CERLI, Åbo universitet

Betänkande FrUB 1/2021 rd

- planeringschef Erkka Laininen, Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö - OKKA-säätiö
- direktör för hållbar utveckling Rilli Lappalainen, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- nätverksdirektör Anu-Katriina Perttunen, Creative Finland
- framtidsforskare Risto Linturi, R. Linturi Oyj
- verkställande direktör Kimmo Lipponen, Finnish Business & Society ry (FIBS)
- professor emeritus Jouni Välijärvi.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Statsrådet överlämnade redogörelsen om Agenda 2030 (SRR 3/2020 rd) till riksdagen under höstsessionen 2020. Utlåtandeutskotten hörde sakkunniga till utgången av vårsessionen 2021. Tidtabellen för färdigställande av utlåtandena påverkades av riksdagens coronarestriktioner. I synnerhet under vårsessionen 2021 begränsade riksdagen behandlingen av ärenden till så kallade coronalagar, vilket fördröjde behandlingen av andra ärenden. På grund av den långa behandlingstiden har många av de åtgärder som nämns som mål i redogörelsen om Agenda 2030 redan hunnit inledas eller framskrida långt och även världsläget kan ha ändrats i fråga om vissa betoningar. Framtidsutskottet strävar efter att beakta effekterna av denna fördröjning i sitt betänkande.

Statsrådets redogörelse om Agenda 2030

Statsrådets redogörelse om genomförande av Agenda 2030 *Mot ett klimatneutralt välfärdssamhälle* (SRR 3/2020 rd) innehåller en översikt över Finlands situation när det gäller genomförandet av Agenda 2030 samt en beskrivning av hur de strategiska helheterna i regeringsprogrammet främjar Finlands mål för hållbar utveckling.

Lägesbilden baserar sig på de internationella indikatorerna för Agenda 2030, den nationella utvärderingen av hållbar utveckling Polku 2030 (2019), de nationella indikatorerna för hållbar utveckling (tio uppföljningskorgar och cirka fyrtio indikatorer) samt på uppföljningsindikatorerna för genomförandet av regeringsprogrammet. Också en folkpanel för hållbar utveckling och hållbarhetspanelen har bedömt framstegen och planerna i åtgärdsprogrammet Agenda 2030.

I redogörelsen behandlas systematiskt alla 17 mål i Agenda 2030 så att i fråga om varje mål beskrivs

1. nuläget i Finland,
2. regeringens mål och åtgärder samt
3. genomförandet av det globala ansvaret.

I slutet av redogörelsen finns det en kort beskrivning av organiseringen av det nationella genomförandet av åtgärdsprogrammet Agenda 2030 samt politiken för hållbar utveckling över flera valperioder.

De sakkunnigas åsikter om redogörelsen

Vid utarbetandet av betänkandet hörde framtidsutskottet sakkunniga om

Betänkande FrUB 1/2021 rd

- den politiska koherensen och synergier och spänningar mellan målen i åtgärdsprogrammet Agenda 2030,
- hållbarhetsomställningens internationella kontext,
- uppföljningen av hållbarhetsomställningen,
- regionernas och befolkningens roll i hållbarhetsomställningen,
- ekonomin, tekniken och tillväxtföretagen i hållbarhetsomställningen,
- hur hållbarhetsomställningen påverkar vardagen och delaktigheten samt
- hurdan kompetens som krävs i samband med hållbarhetsomställningen.

Framtidsutskottet fick också utlåtanden om redogörelsen om Agenda 2030 av förvaltningsutskottet, kommunikationsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet, kulturutskottet, social- och hälsovårdsutskottet, ekonomiutskottet, arbetslivs- och jämställdhetsutskottet, utrikesutskottet och miljöutskottet.

I sina utlåtanden behandlade utskotten bland annat strukturella och systemiska förändringar inom till exempel jordbruk, energi, transporter och cirkulär ekonomi; balansen i de offentliga finanserna samt offentlig upphandling; möjligheterna till hållbar tillväxt; kultur- och välfärdstjänster; kompetens, forskning, utveckling och innovationer; jämlikhet och rättvisa vid omställningen; de globala konsekvenserna av den finländska produktionen och konsumtionen; de ömsesidiga beroendeförhållandena mellan målen och en fenomenbaserad verksamhetsmodell; indikatorer och utvärdering; färdplaner för och delaktighet i målen; företagens roll; kommunernas roll; landsbygdens livskraft; effekterna av covid-19-pandemin; avskogningen samt tillståndet i Östersjön och andra vattendrag.

De utskott som yttrade sig instämde med redogörelsen i att Finland i jämförelser mellan olika länder är ett av de ledande länderna när det gäller hållbar utveckling och överlag har lyckats väl med att uppnå de huvudsakliga målen för Agenda 2030. Som Finlands särskilda styrkor nämns i utlåtandena bland annat ett omfattande deltagande av olika aktörer i samhället, förverkligandet av demokratin och de grundläggande och mänskliga rättigheterna, samhällsfreden och säkerheten i vardagen. I Finland litar man också på myndigheterna och rättssystemet.

De sakkunniga som hördes i framtidsutskottet berömde å sin sida redogörelsen för tydlighet och omfattning; beaktande av tidigare politiska principer, det internationella perspektivet och medborgarnas deltagande; att Finland förbinder sig vid alla 17 hållbarhetsmål, att redogörelsen erkänner att naturens bärkraft överskrids och att överkonsumtion är problematiskt; att den tar upp frågan om rättvis beskattning; att den lyfter fram betydelsen av privat finansiering, teknik och innovationer samt internationell export; utarbetandet av färdplanen samt att den rapporterar om hållbar utveckling i form av en redogörelse.

Som kritik efterlyste de sakkunniga en klarare syn på hållbarhetsomställningens systemiska karaktär och de problem med produktionsstrukturerna som anknyter till detta samt på de möjligheter som öppnas i samband med omställningen. De sakkunniga kritiserade också rapportens anspråkslösa försök att bedöma motstridigheterna eller de positiva samverkanseffekterna mellan målen för hållbar utveckling, åtgärdernas tillräcklighet och ekonomiska genomförbarhet, region- och befolkningsutvecklingen och deras förändringsfaktorer, de långsiktiga riskerna och konflikten mellan ekonomisk tillväxt och hållbarhet.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Det konstaterades också att redogörelsen inte beaktar de svagaste i samhället samt saknar en bedömning av de ekonomiska konsekvenserna av åtgärderna, mål för att minska de negativa miljöeffekterna som sträcker sig utanför landets gränser och en syn på lagstiftning som främjar sådan teknik som stöder en systemisk hållbarhetsomställning.

Dessutom anser de sakkunniga att redogörelsen bör sträcka sig framåt och bakåt i tiden över regeringsperioderna. Samtidigt bör man bland annat sträva efter att förtydliga den roll och betydelse som redogörelsen och regeringens färdplan har i styrningen av verksamheten inom de olika förvaltningsområdena. De sakkunniga önskade att redogörelsen framöver på ett heltäckande och kritiskt sätt ska beskriva nuläget, presentera vilka åtgärder som har vidtagits jämfört med den föregående redogörelsen, hur genomförandet har lyckats och på vilka punkter man inte har lyckats.

Finlands största utmaningar i genomförandet av Agenda 2030 hänför sig enligt själva redogörelsen till klimatåtgärder, ohållbara konsumtions- och produktionssätt, utarmningen av den biologiska mångfalden, tillståndet i haven och vattendragen samt den låga nivån på finansieringen av utvecklingssamarbete.

I sitt betänkande fokuserar framtidsutskottet på ledning av den systemiska hållbarhetsomställningen och på ett budskap om hopp.

Den institutionella strukturen för det nationella genomförandet av hållbar utveckling

Regeringens arbete för hållbar utveckling styrs av regeringsprogrammet, genomförandeplanen för regeringsprogrammet och statsrådets redogörelse om Agenda 2030. Enligt redogörelsen är de viktigaste regelbundna sammanträdande forumen för förvaltningens deltagande och genomförande kanslichefsmötet, samordningsnätverket för hållbar utveckling, det nationella uppföljningsnätverket för hållbar utveckling samt stabsnätverket. Samtliga ministerier har representation i dessa nätverk.

I slutet av den föregående valperioden, åren 2018—2019, genomfördes också en övergripande utvärdering av politiken för hållbar utveckling (Polku 2030). Syftet med utvärderingen var att stärka den kommande regeringens kunskapsbas om centrala utmaningar och effektiva politiska åtgärder för hållbar utveckling i Finland. Utvärderingen genomfördes som ett utredningsprojekt med hjälp av finansieringen för statsrådets gemensamma utrednings- och forskningsverksamhet. Utvärderingen saknar permanent finansiering.

Efter redogörelsen om Agenda 2030 har regeringen redan våren 2020 utarbetat en egen färdplan för hållbarhet och inlett den fortsatta beredningen i anknytning till den.

Redogörelsen om Agenda 2030 är en genomförandeplan för Finlands nationella åtgärder i anslutning till målen i FN:s globala Agenda 2030 som behandlas av riksdagen. Betänkandets utskott i riksdagen är framtidsutskottet, som de övriga utskotten kan ge utlåtanden till om de så önskar. Riksdagens uttalanden i betänkandet ger kontinuitet i arbetet för hållbar utveckling eftersom genomförandet granskas årligen i samband med behandlingen av regeringens årsberättelse och uttalandena styr samtidigt utarbetandet av regeringens nästa redogörelse om Agenda 2030.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Vid sidan av riksdagen är ett annat centralt organ med tanke på kontinuiteten över valperioderna kommissionen för hållbar utveckling, vars huvudsakliga uppgift är att på bred front engagera det finländska samhället i att främja hållbar utveckling. Kommissionen för hållbar utveckling samlar aktörerna i samhället i dialog med varandra och regeringen om saker som är centrala med tanke på hållbar utveckling och om hur de kan främjas genom olika aktörers åtgärder.

Regeringen inrättade kommissionen för hållbar utveckling år 1993. Bakgrunden till inrättandet var utformningen och samordningen av Finlands politik för hållbar utveckling bland annat i anslutning till den FN-ledda Rio-processen. Generalsekretariatet för kommissionen för hållbar utveckling överfördes från miljöministeriet till statsrådets kansli 2016. Tanken var att om statsrådets kansli samordnar åtgärderna för hållbar utveckling betraktas de inte i så hög grad enbart som miljöfrågor, och att statsrådets kansli utifrån sin ställning skulle ha en starkare hävstångskraft än miljöministeriet i förhållande till de övriga förvaltningsområdena.

Under 2021 bereder kommissionen för hållbar utveckling en nationell färdplan för Agenda 2030 som är en plan på samhällsnivå för att uppnå målen i Agenda 2030. Kommissionen för hållbar utveckling har under våren 2021 identifierat sex förändringsområden som samtidigt påverkar flera av målen för Agenda 2030 och kring vilka kommissionens arbete kommer att struktureras under de kommande åren. Dessa sex förändringsområden utgör kärnan i den kommande färdplanen:

1. ett livsmedelssystem som främjar välbefinnandet,
2. ett hållbart energisystem,
3. användning av skogar, vatten och mark på ett sätt som stärker mångfald och klimatneutralitet,
4. bildning, inläring och hållbara levnadsvanor,
5. hälsa, välbefinnande och delaktighet i samhället,
6. ekonomi och arbete som främjar välbefinnandet samt hållbar konsumtion.

Vid sidan av kommissionen för hållbar utveckling är utvecklingspolitiska kommissionen det andra viktiga forumet för samhällelig delaktighet. Under den här regeringsperioden har en förordning om utvecklingspolitiska kommissionen getts. Den ger kommissionen ställning som bestående, parlamentariskt och samhälleligt representativt rådgivande organ. Utvecklingspolitiska kommissionens huvudsakliga uppgifter är bland annat globalt ansvar och stärkande av utvecklingspolitiska effekter i anslutning till hållbar utveckling.

De institutionella strukturerna för hållbar utveckling och särskilt för åtgärdsprogrammet Agenda 2030 samordnas av statsrådets kansli. Statsministern leder kommissionen för hållbar utveckling, och generalsekretariatet för hållbar utveckling vid statsrådets kanslis strategiavdelning stöder både kommissionen för hållbar utveckling och statsrådets arbete med Agenda 2030 med åtgärder som berör beredning, rapportering och uppföljning. Generalsekretariatet för hållbar utveckling består för närvarande av två experter på seniornivå, en visstidsanställd expert och högskolepraktikanter.

Framtidsutskottets föregående betänkande om Agenda 2030 (FrUB 1/2018 rd — SRR 1/2017 rd) innehöll ett uttalande där det förutsattes att de personalresurser för samordningen som är väsentliga med avseende på åtgärdsprogrammet för Agenda 2030 stärks vid statsrådets kansli. Det gjor-

Betänkande FrUB 1/2021 rd

de man också. Efter att uttalandet ströks (FrUU 4/2020 rd — B 1/2020 rd) har personalresurserna vid generalsekretariatet för hållbar utveckling dock krympts.

Även vetenskapliga paneler såsom hållbarhetspanelen, klimatpanelen och naturpanelen bidrar till att samla kunskapsunderlag för hållbar utveckling. Utöver dessa arbetar De ungas Agenda 2030, Miljöpolitikens runda bord och Medborgarrådet för hållbar utveckling. Till den nationella delen anknuter också ett så kallat åtagandeverktyg. I det samhälleliga åtagandet kan medborgare, företag, kommuner och andra aktörer förbinda sig till att främja hållbar utveckling i allt arbete och i all verksamhet genom konkreta åtgärder. På webbplatsen Sitoumus 2050 finns också Green deals, som administreras av miljöministeriet och där branscherna genom frivilliga åtgärder förbinder sig att lösa problem som annars skulle kräva ny reglering.

Många av de ovannämnda aktörerna agerar självständigt. Miljöpolitikens runda bord har i anknytning till regeringsprogrammet inrättats endast för denna valperiod, medan de andra aktörerna är av en mer permanent karaktär. En del av aktörerna leds av statsministern, andra har inrättats av till exempel något ministerium, såsom miljöministeriet. Hållbarhetspanelen inrättades ursprungligen av Sitra (2013, då den hette expertpanelen för hållbar utveckling), men sedan 2018 har den med hjälp av Sitra och statsrådets kansli samordnats av ett sekretariat som består av experter från Finlands miljöcentral, Naturresursinstitutet och Centret för hållbarhetsvetenskap vid Helsingfors universitet (Helsus).

Även till exempel ekonomiska rådet, rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken, rådet för bedömning av lagstiftningen och Teknologidelegationen kan anses ha uppgifter som hänför sig till främjandet av hållbar utveckling samt även till åtgärdsprogrammet Agenda 2030. Kunskapsunderlag för hållbar utveckling och hållbar tillväxt byggs också upp genom Finlands Akademis program och projekt för strategisk forskning samt genom projekt som genomförs med finansieringen för statsrådets gemensamma utrednings- och forskningsverksamhet.

Ministerarbetsgrupperna är ett nytt verktyg som regeringen skapat för att behandla förvaltningsövergripande ärenden och fatta beslut om dem. Ministerarbetsgrupperna bereder ärenden tväradministrativt och med iakttagande av koherens mellan politikområdena innan de förs till statsrådets allmänna sammanträde för avgörande. För närvarande finns det åtta ministerarbetsgrupper, av vilka till exempel den klimat- och energipolitiska arbetsgruppen i sitt arbete utnyttjar klimatpanelens bedömningar.

Framtidsutskottet konstaterar att redogörelsen om Agenda 2030 och Finlands politik för hållbar utveckling och hållbar tillväxt i vidare bemärkelse grundar sig på en omfattande institutionell struktur och en mångdimensionell verksamhetsmodell. Åtgärderna planeras, genomförs och utvärderas av ett stort antal kommissioner, paneler, råd, rundabordssamtal samt forsknings- och arbetsgrupper. Arbetet styrs av olika program, strategier, färdplaner samt uppföljnings- och utvärderingsindikatorer.

Framtidsutskottet anser att mångfalden av aktörer och funktioner visar det finska samhällets omfattande och långsiktiga engagemang i att främja hållbar utveckling. Samtidigt ökar dock risken för överlappande arbete, silotänkande och att det utförda arbetet inte utnyttjas fullt ut. En liknande situation rådde för några år sedan också i fråga om prognos-

Betänkande FrUB 1/2021 rd

tisering. Prognostiseringsinformation producerades i stor utsträckning av många olika aktörer men informationen användes bara lite och osystematiskt. Situationen förbättrades genom att det inrättades ett samordningsorgan (framsynslots) och genom att verksamheten inom det nationella framsynsnätverket (KEV) utvecklades samt genom att praxisen för framtidsredogörelsen förnyades i två faser och förankrades bättre i ministeriernas kontinuerliga och gemensamma framsyn.

Framtidsutskottet föreslår att man i fortsättningen i redogörelsen om Agenda 2030 mer detaljerat ska beskriva hur åtgärdsprogrammet Agenda 2030 är förenat med Finlands övriga politik för hållbar utveckling och hur den information som olika intressentgrupper producerar utnyttjas i åtgärdsprogrammet Agenda 2030.

Framtidsutskottet påminner om att åtgärdsprogrammet Agenda 2030 och arbetet i kommissionen för hållbar utveckling samordnas vid statsrådets kansli samtidigt som det praktiska arbetet med åtgärderna utförs vid alla ministerier och av många självständiga intressentgrupper. De resurser som behövs för att samordna och utföra detta sektorsövergripande och tvärspektoriella arbete bör prioriteras bättre vid statsrådets kansli, vid ministerierna och också i fråga om andra centrala intressentgrupper.

Framtidsutskottet påpekar samtidigt att det är viktigt att både i förväg och i efterhand bedöma lagstiftningens konsekvenser med tanke på en hållbar utveckling, för att säkerställa en konsekvent politik. Det måste finnas tillräckliga resurser även för en sådan utvärdering.

Hur den systemiska hållbarhetsomställningen ska ledas

Behovet av att åstadkomma en systemisk hållbarhetsomställning är ett genomgående tema både i redogörelsen och i utlåtandena från utlåtandeutskotten och de sakkunniga. Därför fokuserar framtidsutskottet i sitt utlåtande särskilt på ledningen av den systemiska hållbarhetsomställningen.

Utiifrån sakkunnigutfrågningarna och utlåtandena från utlåtandeutskotten kräver ledningen av den systemiska hållbarhetsomställningen

- en strategisk vision,
- prioritering av målen,
- politisk koherens,
- vägledande indikatorer,
- utbildning och forskning,
- säkerställande av delaktighet och rättvisa,
- utnyttjande av teknik,
- utveckling av strategiska affärsekosystem och
- Finlands profilering som internationell aktör.

Som en egen helhet behandlar utskottet dessutom frågan om ett hoppigivande språkbruk. I kommunikationen om hållbar utveckling ska man sträva efter att lyfta fram även positiva saker som ökar känslan av meningsfullhet och som hänför sig till hållbarhetsomställningen. Detta har stor betydelse för medborgarnas trygghetskänsla, engagemang och psykiska och fysiska ork. Betydelsen och behovet av ett sådant emotionellt ledarskap lyftes fram också i sakkunnigutlåtandena.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Behovet av strategisk vision: Vid utfrågningen av de sakkunniga i framtidsutskottet betonade man att miljöns tillstånd försämrats snabbt på vår planet. Enligt Världsekonomiska forumet hör misslyckandet med att bekämpa klimatförändringen samt kollapsen av den biologiska mångfalden numera till de sex allvarligaste hoten mot mänskligheten. Det grundläggande budskapet från de sakkunniga som har yttrat sig till framtidsutskottet om ekologisk hållbarhet kan till och med sammanfattas så skarpt som att ett paradigmskifte oundvikligen kommer att ske. Vi kan bara välja mellan att låta förändringen ske i form av en ekologisk och samhällelig kollaps eller försöka kontrollera den som en hållbarhetsomställning som leder till nya former av arbete, industri, konsumtion och vardag som organiseras i form av cirkulär ekonomi och med hjälp av förnybara resurser.

Även om flera sakkunnigutlåtanden och utlåtandena från miljöutskottet, jord- och skogsbruksutskottet, kulturutskottet, utrikesutskottet och ekonomiutskottet förenas av en syn på hur tuffa de systemiska förändringar som behövs till exempel inom trafiken, energiproduktionen, livsmedelssystemet och främjandet av cirkulär ekonomi är, konstaterar de flesta att förändringarna samtidigt också är en betydande ekonomisk möjlighet och en framtidsinvestering i hållbar sysselsättande tillväxt.

Folkpanelen för hållbar utveckling prioriterade i synnerhet frågor som gäller miljöns tillstånd, men lyfte samtidigt också fram de ungas försämrade läskunnighet och oron för social ojämlikhet. Flera sakkunniga som hördes av framtidsutskottet konstaterade att en hållbarhetsomställning som samhället kan kontrollera förutsätter att man ser till att omställningen blir rättvis och sker på ett socialt hållbart sätt. Även arbetslivs- och jämställdhetsutskottet poängterade detta i sitt utlåtande.

Miljöutskottets, jord- och skogsbruksutskottets, kulturutskottets, arbetslivs- och jämställdhetsutskottets samt kommunikationsutskottets utlåtanden åtföljdes av avvikande meningar om sysselsättningspolitiken samt klimat- och energipolitiken. När det gäller sysselsättningspolitiken befarades det i de avvikande meningarna att EU:s och Finlands klimatmål äventyrar den finska industrins funktionsförmåga och därigenom arbetsplatser. Därtill påmindes det om att det även utan hållbarhetsomställningen pågår en betydande förändring av arbetet. De som lämnade avvikande meningar om energi- och klimatpolitiken krävde koherens, stabilitet och förutsägbarhet som håller i sig över valperioderna, en hög självförsörjningsgrad, försörjningsberedskap och energi till förmånligt pris. Även utrikesutskottets utlåtande åtföljdes av en avvikande mening där man kritiserade den ökade finansieringen av utvecklingssamarbetet i en situation där ekonomin utvecklas dåligt. Det ställdes också krav på striktare villkor för finansieringen av projekt i utvecklingsländer. Dessutom ansågs det att Finlands globala klimatledarskap förutsätter att Finland aktivt ska agera mot befolkningstillväxten, eftersom jordens växande befolkning i kombination med en kontinuerlig ambition att höja levnadsstandarden bidrar till att utsläppen och belastningen på miljö ökar.

Förvaltningsutskottet behandlade i sitt utlåtande också migrationens negativa konsekvenser, såsom olaglig inresa, människosmuggling, gränsöverskridande narkotika- och vapenhandel samt terrorism och våldsam extremism.

Framtidsutskottet betonar att ledningen av hållbarhetsomställningen kräver en värdediskussion om vad vi kan vara eniga om och vilka de viktigaste prioriteringarna är.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Framtidsutskottet påpekade redan i sitt utlåtande om den europeiska gröna given (FrUU 1/2020 rd — E 61/2019 rd) att "temat hållbar utveckling både nationellt och internationellt avslöjar betydande politiska skiljelinjer" och att det "inte ens i Finland råder politisk enighet om huruvida koldioxidneutralitet, fördjupat EU-samarbete eller finskt eller europeiskt pionjärskap i fråga om den gröna omställningen är något att eftersträva. Däremot stöder alla parter på ett eller annat sätt stärkandet av konkurrenskraften och kompetensen hos miljöteknikföretag, utvecklandet av ny teknik samt sociala innovationer som ger en hållbar sysselsättning tillväxt och välbefinnande i vardagen."

Framtidsutskottet konstaterar att dessa skiljelinjer och spänningar har blivit synliga också när betänkandet om Agenda 2030 utarbetades, till exempel i form av avvikande meningar till vissa utlåtandeutskotts utlåtanden.

Framtidsutskottet påminner om att det i komplicerade frågor ofta inte handlar om vem som har rätt eller fel, utan att det finns flera olika alternativa perspektiv och prioriteringar. Det finska civila samhället måste kunna föra en öppen diskussion om både de goda och de dåliga följderna av hållbarhetsomställningen.

Prioritering av målen: I sakkunnigutlåtandena till framtidsutskottet lyfte man fram två flaskhal-sar och fem betydande framtidsfrågor som bör beaktas vid genomförandet av en hållbar utveckling och ledningen av hållbarhetsomställningen.

Den första flaskhalsen är den ekologiska skuld som togs upp i flera sakkunnigutlåtanden och även i utlåtandena från jord- och skogsbruksutskottet, miljöutskottet och arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

Trots att Finland i fråga om åtgärdsprogrammet Agenda 2030 i FN:s årliga *Sustainable Development Report*-bedömningar har varit bland de tre bästa länderna och i år (2021) är till och med den bästa, hamnar Finlands placering i hållbarhetsjämförelsen av 193 länder på plats 135 när man mäter hur våra egna åtgärder påverkar andra staters förmåga att uppnå hållbarhetsmålen. Det beror delvis på att det behövs mycket energi för uppvärmning i vårt nordliga land och på de långa avstånden, men också på att vår livsstil är kopplad till den globala masskonsumtionskulturen och att också den finska konsumtionen därför förorsakar betydande utsläpp och massivt utnyttjande av naturresurser, såsom vatten, utomlands.

Finlands ekologiska skuldsättningsgrad, dvs. den andel som Finland använder av jordens naturresurser, konstaterades vara 265 procent beräknat enligt siffrorna för 2021. Eftersom den globala situationen är ohållbar bör klimatkrisen och minskningen av naturkapitalet enligt flera sakkunnigutlåtanden integreras i modellerna för den ekonomiska politiken med samma tyngd som den ekonomiska tillväxten, konsumtionen och sysselsättningen.

De sakkunniga som yttrade sig till framtidsutskottet om ekologisk skuld ansåg att en hållbar livsstil förutsätter att användningen av naturresurser börjar minska före 2035 och att klimatutsläppen minskas med över 90 procent före 2050. En del av de sakkunniga ansåg att problemet ligger i att de ekonomiska strukturerna inte medger att naturresurserna utgör en gräns för den ekonomiska

Betänkande FrUB 1/2021 rd

tillväxten, varför man enligt de sakkunniga måste förhålla sig kritiskt till antagandet att utnyttjandet av naturresurser och den ekonomiska tillväxten ska kunna kombineras på ett hållbart sätt.

Även ekonomiutskottet konstaterade i sitt utlåtande att övergången till ett klimatneutralt välfärds-samhälle förutsätter en systemisk förändring från ett ekonomiskt system som bygger på överkonsumtion av naturresurser till en ekonomi som baserar sig på materialåtervinning.

En annan flaskhals är det strukturella underskottet i den offentliga ekonomin och den samtidiga ökningen av den offentliga skulden, den allt mer ofördelaktiga försörjningskvoten som beror på att befolkningen åldras och att antalet barn minskar, befolkningskoncentrationen i stadsregionerna samt den regionala differentieringen av befolkningen till exempel enligt utbildningsnivå och kön, vilket betonades i sakkunnigutlåtandena och även i ekonomiutskottets utlåtande. Av de utlåtanden där frågan togs upp framgick att det råder enighet om att utvecklingen i anslutning till dessa trender i framtiden kommer att utmana både den finansiella basen för och tillgängligheten av de offentliga tjänsterna.

En viktig framtidsfråga som de sakkunniga tog upp i sina utlåtanden var hur man ser på förhållandet mellan stadsregionerna och resten av landet nu och i framtiden. Några sakkunniga påpekade att redogörelsen fokuserar mycket på städer. De konstaterade att landsbygdsliknande områden, som ändå utgör merparten av Finlands areal, i redogörelsen snarare betraktas som råvarulager och källor till hållbarhetsutmaningar än som platser där man skapar hållbara lösningar. Också jord- och skogsbruksutskottet betonade i sitt utlåtande betydelsen av landsbygdens livskraft för att målen för Agenda 2030 ska nås och ansåg att skötseln av el-, trafik- och datakommunikationsnäten är en central förutsättning för detta. Som ett förslag på hur man kan minska spänningarna mellan stad och landsbygd efterlystes i ett sakkunnigutlåtande en öppen diskussion om vilken roll Finlands naturresurser spelar i den globala hållbarhetsomställningen.

Som framtidsfråga nummer två påminde man i flera sakkunnigutlåtanden och i kulturutskottets och förvaltningsutskottets utlåtanden om att kommunerna utgör den nivå på vilken det, med hjälp av tillräckliga resurser, är möjligt att genomföra hållbarhetsomställningen tväradministrativt och anpassat till de lokala förhållandena, med tanke på såväl medborgarnas vardag som offentlig upphandling. I ett sakkunnigutlåtande konstaterades det att social- och hälsovårdsreformen öppnar för möjligheter att omdefiniera kommunernas nationella uppgift som aktörer som förankrar hållbar utveckling.

Framtidsfråga nummer tre i sakkunnigutlåtandena var samhällets barnvänlighet och värnandet av barns och ungas välfärd. Kulturutskottet och arbetslivs- och jämställdhetsutskottet påminde i sina utlåtanden om att det inte bara är fråga om barnvänlighet, utan också om åldersanpassning på en bredare front i samband med hållbarhetsomställningen och i samhället i allmänhet.

Framtidsfråga nummer fyra i utlåtandena var teknikens roll i den hållbar utvecklingen. Flera sakkunniga konstaterade att de tekniska lösningarna har en nödvändig och viktig roll för Finland i fråga om hållbar utveckling.

Den femte framtidsfrågan som lyftes fram i sakkunnigutlåtandena fokuserade på att det kulturella perspektivet bör betonas vid sidan av den ekologiska, sociala och ekonomiska hållbarheten, ef-

Betänkande FrUB 1/2021 rd

tersom de lösningar som hör ihop med hållbarhetsomställningen förutsätter att man funderar på de vanor, värderingar och betydelser som vår livsstil bygger på. Till exempel konsumtionen har blivit en del av vår kultur och eftersom konsumtionskulturen i samband med hållbarhetsomställningen borde inriktas på cirkulär ekonomi, måste förändringen också beröra individernas identitet och funktionsförmåga, vilka i sin tur påverkas av de kulturella seder, vanor och värderingar som präglar den gemensamma omvärlden.

För att stödja en kultur av hållbarhetsomställning finns det enligt vissa sakkunniga skäl att stärka den tvärvetenskapliga hållbarhetsforskningen, särskilt inom humaniora. I sökandet efter nya meningar och sammanhang kan också aktörerna inom de kreativa branscherna ha mycket att ge. Genom att tillsammans diskutera kulturella betydelser och modeller med hjälp av den kreativa sektorns verktyg kan man till exempel bredda välfärdsuppfattningen och söka synergier mellan lösningar på olika hållbarhetsmål.

De experter på delaktighet och inläring som hänvisade till den kulturella aspekten på hållbarheten ansåg det vara viktigt att skapa möjligheter och förmåga för människorna att föra en gemensam värdediskussion om vad som behövs för ett värdefullt och betydelsefullt liv. Finns det något så oförytterligt, dvs. så värdefullt att det inte får förstöras?

Framtidsutskottet anser att de nationellt sett mest betydande flaskhalsarna för hållbarhetsomställningen är den ekologiska skuldsättningen, en lägre sysselsättningsgrad än i de övriga nordiska länderna och den belastning på de offentliga finanserna som beror på befolkningsutvecklingen och den regionala utvecklingen. I denna helhet ingår också problem som hänför sig till ensamhet, psykisk hälsa och orörlighet och som försämrar individens välbefinnande och även orsakar samhället stora kostnader. Betydande möjligheter hänför sig å sin sida till lösningar som lämnar ett positivt handavtryck, dvs. lösningar som ger positiva effekter på hållbarheten och som skapar hållbar sysselsättning tillväxt. Till exempel cirkulär ekonomi öppnar för stora möjligheter till hållbar tillväxt. Den kulturella hållbarheten och den psykiska resiliensen kan stärkas genom att utveckla den samhälleliga värdediskussionen.

Framtidsutskottet anser att kommunerna och offentlig upphandling är viktiga drivkrafter för en hållbar utveckling.

Enligt framtidsutskottet skulle ett stärkt samband mellan statsrådets kanslis arbete för hållbar utveckling och finansministeriets kommunpolitiska arbete bättre möjliggöra kommunernas nyckelroll vid genomförandet av målen för den hållbara utvecklingen.

Koherens mellan de olika politikområdena: I redogörelseprocessen för Agenda 2030 har politisk koherens behandlats som en linjäritet mellan det arbete som utförs i Finland och genomförandet av Finlands globala ansvar samt som en ökning av synergier och samstämmigheten mellan statsrådets planerings-, budgeterings- och rapporteringsprocesser. Verktyg i detta sammanhang är ministerarbetsgrupperna, rådet för bedömning av lagstiftningen samt forsknings- och utredningsverksamheten. Koherensen och kontinuiteten har stärkts genom att åtgärderna binds till årscykler och regeringsperioder, indikatorer som stöder uppföljningen utvecklas samt genom att man stärker de institutionella system som stöder ett bredare samhälleligt deltagande och ansvars-

Betänkande FrUB 1/2021 rd

tagande. De sakkunniga som utfrågades i framtidsutskottet ansåg att en granskning av de inbördes kopplingarna mellan målen för hållbar utveckling och politikfrågorna på systemnivå nödvändigt behöver utvecklas för att man ska kunna förebygga negativa korseffekter och främja flera hållbarhetsmål samtidigt.

Också flera utlåtandeutskott lyfte fram vikten av tvärspektoriell koherens mellan politikområdena. Till exempel enligt ekonomiutskottet behandlas koherensen mellan sektorspecifika politikåtgärder och kopplingen mellan nationella åtgärder, åtgärder på EU-nivå och åtgärder på global nivå knappt alls i redogörelsen. Därför föreslog ekonomiutskottet i sitt utlåtande att man skulle granska de inbördes relationerna och prioriteringarna mellan de planerade åtgärderna i syfte att förtydliga bedömningen av behovet av systemisk förändring och förnyelse. Också miljöutskottet påminde om att koherensen bör utsträckas till den internationella regleringsmiljön. Enligt ekonomiutskottet kan de olika nivåerna i bästa fall bilda en sammanhängande helhet där nivåerna stöder varandra. När det gäller EU:s aktuella åtgärder fäste ekonomiutskottet särskild uppmärksamhet vid EU:s återhämtningsinstrument. Den centrala tanken med EU:s återhämtningsinstrument är att anslå medel för hållbar tillväxt i vid bemärkelse. Jord- och skogsbruksutskottet förutsatte å sin sida att man också ska se till att det produceras forskningsdata som stöder en koherent politik.

När det gäller säkerställandet av koherens mellan politikområdena ansåg många remissinstanser att det är särskilt viktigt att beakta det ömsesidiga beroendet mellan målen för åtgärdsprogrammet Agenda 2030, samverkans effekterna och det integrationsbehov som dessa medför för de olika delområdena. Miljöutskottet ansåg för sin del att det fenomenbaserade förhållningssättet i regeringsprogrammet stöder en helhetssyn, samtidigt förverkligande av många mål för hållbar utveckling samt identifiering av samverkande, korsvisa och externa effekter. Social- och hälsovårdsutskottet fäste å sin sida uppmärksamhet vid att redogörelsen trots identifieringen av ömsesidiga beroendeförhållanden behandlar olika målområden åtskilda från varandra och att kopplingarna mellan de olika målområdena inte specificeras. Utskottet betonade behovet av att satsa på forskning om ömsesidiga beroendeförhållanden för att de samlade konsekvenserna ska kunna hanteras och måluppfyllelsen bedömas. Utrikesutskottet föreslog att man i framtida redogörelser för varje mål tydligt skulle kunna ange kopplingarna till andra mål, vilket skulle bidra till att identifiera de viktigaste kopplingarna och de situationer där åtgärder för att uppnå ett av målen eventuellt inverkar negativt på uppnåendet av ett annat mål. För jord- och skogsbruksutskottet var det viktigt att redogörelsen utgår från en total hållbarhet, alltså social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Social- och hälsovårdsutskottet ansåg att begreppet social hållbarhet och dess innehåll, som används vid sidan av ekonomisk och ekologisk hållbarhet, ännu inte definieras i redogörelsen och att begreppet bör preciseras.

Miljöutskottet, jord- och skogsbruksutskottet och kommunikationsutskottet understödde utarbetandet av en färdplan för Agenda 2030, som sträcker sig över flera valperioder, i syfte att främja långsiktighet och stärka acceptansen. Kommunikationsutskottet betonade att man i beredningen av färdplanen och i det övriga fortsatta arbetet på ett heltäckande sätt också bör beakta digitaliseringens fördelar och möjligheter. Utrikesutskottet understödde allmänt taget ett perspektiv som omfattar flera valperioder medan arbetslivs- och jämställdhetsutskottet påminde om vikten av samarbete med intressentgrupper vid planeringen och genomförandet av mål som sträcker sig över flera valperioder.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Enligt ekonomiutskottets utlåtande är det viktigt att de ekonomiska aktörerna får en förutsägbar och tydlig signal om omställningen, så att de kan lita på att det lönar sig att investera i hållbarhetsomställningen. Också i de sakkunnigutlåtanden som gavs till framtidsutskottet lyfte man starkt fram vikten av signaler i synnerhet under den pågående process som handlar om en övergång till cirkulär ekonomi och som sträcker sig över flera valperioder och decennier. Enligt en expertgrupp som har undersökt frågan är det särskilt viktigt att stödja en sådan process genom långsiktig samordning som anges förändringens riktning och förtydligas efterfrågan, bland annat med hjälp av reglering och offentlig upphandling. Ekonomiutskottet ansåg det vara viktigt att också den privata finansieringens roll utvärderas i större utsträckning. Enligt ekonomiutskottet är i synnerhet taxonomin för hållbar finansiering i Europa av särskild betydelse för denna utveckling, eftersom den anger kriterierna för vilken typ av ekonomisk verksamhet som kan betecknas som hållbar.

Koherensen kräver enligt de sakkunniga också informationsstyrning. För lagberedarnas del innebär detta att det behövs stödmaterial för att identifiera korsvisa och långvariga effekter. De tjänstemän som verkställer lagarna behöver stöd för att tolka lagstiftningen. För företag föreslog de sakkunniga mallar för rätt slags ansökningar. Kommunerna å sin sida skulle enligt de sakkunniga ha nytta av verktyg som hjälper dem att beakta målen för hållbar utveckling vid offentlig upphandling.

Enligt en sakkunnig omfattar koherensen också begreppsmässig koherens. Den nuvarande debatten fördunklas till exempel av de positiva antaganden som kopplas till ”bioekonomi” och ”förnybar energi”, även om bioekonomi kan bedrivas och förnybar energi produceras och användas både hållbart och ohållbart. Också ekonomiutskottet påminde i sitt utlåtande om att all förnybar energi inte är likvärdig och att all utsläppsfri energi inte är förnybar.

Enligt de sakkunniga har riksdagen en viktig roll när det gäller att se till att verkställandet sker konsekvent. För att stärka kontinuiteten i omställningen föreslog en expert på cirkulär ekonomi att det ska inrättas en organisation som ska förena alla ministeriers synpunkter och säkerställa informationsgången och främjandet av det gemensamma målet över organisationsgränserna och över regeringsperioderna. Det föreslogs också att ett hållbarhetsvetenskapligt perspektiv som integrerar olika vetenskapsområden ska inkluderas i bakgrundsarbetet inför beslutsfattandet, vilket kunde ske till exempel genom att placera den vetenskapliga hållbarhetspanelen i anslutning till finansministeriet, statsrådets kansli eller riksdagen.

Oberoende av om det gäller ekonomin, lagberedningen och bedömningen av lagar eller medborgarnas deltagande var de sakkunniga tämligen ense om att fastställandet, genomförandet och mätningen av framstegen i fråga om lösningar för hållbar utveckling kräver ett konstruktivt och intensivt samarbete mellan den offentliga, privata och tredje sektorn. Detta förutsätter för sin del målmedveten styrning och uppmuntran från ministerienivå. Att fortsätta med och utvidga fenomenbaserad budgetering och andra fenomenbaserade arbetssätt som inletts inom statsförvaltningen fick starkt stöd i sakkunnigutlåtanden och den fenomenbaserade budgeteringen utifrån hållbar utveckling välkomnades också i utrikesutskottets utlåtande.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Branscherna har utarbetat egna färdplaner för koldioxidsnålhet, och trots att det fortfarande finns variationer i deras verkkningsfullhet och genomförande, ansåg de sakkunniga det vara nyttigt att uppmuntra branscherna att också göra upp färdplaner för cirkulär ekonomi.

Framtidsutskottet påminner om att koherensen mellan politikområdena är en viktig del av åtgärdsprogrammet Agenda 2030, som främjar hållbar utveckling samtidigt under 17 olika mål nationellt och internationellt.

Framtidsutskottet har redan länge framhållit att det behövs politisk koherens, fenomenbaserad budgetering och indikatorer för hållbar välfärdsekonomi som kompletterar bnp-indikatorn, och utskottet har krävt indikatorer med hjälp av vilka kan följa hur den hållbara utvecklingen framskrider på lång sikt över budgeterings- och valperioderna. Utlåtandena från utskotten och de sakkunniga visar att det krav som framtidsutskottet fört fram har fått genomslag och att de numera också i större utsträckning representerar riksdagens och forskarsamfundets ståndpunkt.

Framtidsutskottet delar utlåtandeutskottens och de sakkunnigas syn på beroendeförhållandet mellan målen och åtgärderna i åtgärdsprogrammet Agenda 2030 samt behovet av att identifiera samverkande, korsvisa och externa effekter och att granska den totala hållbarheten, och utskottet anser att de bör granskas på ett ännu djupare plan i de kommande redogörelserna om Agenda 2030.

Framtidsutskottet håller också med om att det fenomenbaserade förhållningssättet, såsom budgetering av hållbar utveckling, är användbar i en komplicerad regleringsmiljö och att mätarna spelar en viktig roll när det gäller att identifiera politiska prioriteringar, välja strategier och utveckla ett kunskapsbaserat beslutsfattande. Färdplaner och uppföljningsindikatorer som konkretiserar, samordnar och utvärderar åtgärderna är enligt framtidsutskottet de viktigaste instrumenten för koherensen mellan politikområden och det kunskapsbaserade beslutsfattandet.

Framtidsutskottet anser att en koherens mellan politikområdena också innebär en långsiktig verksamhetsmodell som sträcker sig över flera valperioder och som stöds bland annat av regeringens redogörelse för Agenda 2030 och av det betänkande om Agenda 2030 som riksdagen avgett som svar på den samt av arbetet med en färdplan för Agenda 2030 som pågår över flera valperioder inom kommissionen för hållbar utveckling. Hur utvecklingen framskrider och hur målen nås ska bedömas systematiskt över regeringsperioderna.

Framtidsutskottet betonar att intressentgruppernas och medborgarnas delaktighet i planeringen, genomförandet och utvärderingen främjar en konsekvent politik och samtidigt förbättrar acceptabiliteten och rättvisan i beslutsfattandet.

Framtidsutskottet betonar att man även i fortsättningen ska hålla fast vid koherensen mellan politikområdena när hållbarhetsomställningen framskrider och att de metoder för koherensen som nämns här och andra eventuella metoder för den aktivt ska utvecklas för att det civila samhället ska må bra.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Vägledande indikatorer, uppföljning och utvärdering: Det är väsentligt att följa upp hållbarhetsomställningen för att man ska veta hur genomförandet av den strategiska visionen framskrider. De sakkunniga betonade det nära sambandet mellan mätning och ledning, dvs. att det som arbetet och ledningen fokuserar på också är det som mäts. Därför spelar indikatorerna en viktig roll när det gäller att identifiera politiska prioriteringar och utveckla beslutsfattandet. Denna uppfattning delas också i stor utsträckning av de utskott som yttrade sig om redogörelsen.

Enligt de sakkunniga som framtidsutskottet har hört fokuserar FN:s handlingsplan Agenda 2030 på särskilda indikatorer, vilket fördunklar helhetsbilden av att bärkraften hos de natursystem som utgör grunden för samhället och ekonomin håller på att överskridas. Som ett akut lednings- och mättningsbehov framfördes det i sakkunnigutlåtandena att nivån på naturkapitalet och naturkapitalets tillstånd bör mätas som en del av bedömningen av den ekonomiska framgången. Den pågående utarmningen av naturen och dess mångfald minskar mängden naturtjänster som mänskligheten får. Enligt en rapport (The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review, 2021) av professor Dasgupta vid universitetet i Cambridge håller det här på att leda till omfattande ekonomiska förluster, vilket ändå inte går att observeras med hjälp av en bnp-baserad indikator. När det inte finns någon indikator kan inte heller ledningen inriktas på naturkapitalets tillstånd och nivån på naturtjänsterna.

Som ett annat kriterium på ekonomisk framgång föreslog de sakkunniga förmågan att öka det mänskliga kapitalet och välfärden. En sakkunnig sammanfattade problematiken som så att man inte enbart bör sträva efter att mäta välfärden, utan att man också bör fastställa målnivåer för de centrala indikatorerna för välfärd och hållbarhet och utnyttja den erhållna informationen för planering och uppföljning inom alla förvaltningsområden.

Genuin strävan efter hållbar utveckling kräver enligt de sakkunniga också metoder för att mäta den finländska konsumtionens externa effekter. I ett utlåtande hänvisades det till FN:s Sustainable Development Ranking, där man räknar ut en så kallad spillover score som berättar hur mycket mer positiva än negativa externa effekter landet producerar. Finland placerar sig i jämförelsen på plats 135 av 193 (med 69,84 poäng när maximibeloppet är 100). Sakkunniga påpekar att det i Finland lönar sig att använda indextalet för att beskriva uppnåendet av målen för hållbar utveckling antingen som sådant eller till exempel genom att följa i synnerhet de SDG-mål i fråga om vilka Finland klarar sig dåligt.

I flera utlåtanden från sakkunniga samt miljöutskottet och ekonomiutskottet uppmuntrades till att lyfta fram Finlands positiva handavtryck, dvs. effekter som främjar hållbar utveckling, och mätdata i anslutning till dessa. Utrikesutskottet konstaterade i sitt utlåtande att även upprätthållandet av det internationella multilaterala regelbaserade systemet är en del av en hållbar utveckling, och att detta kunde mätas till exempel genom antalet styrelseplatser, inrättandet av och deltagandet i koalitioner och initiativ, antalet rekryteringar av finska experter och antalet uppgifter i FN-organ samt genom förbättrandet av det civila samhällets verksamhetsförutsättningar globalt.

Enligt en sakkunnig vore det förnuftigt att mäta utvecklingssamarbetet också genom genomslagskraft och inte bara genom de pengar som används. Även utrikesutskottet konstaterade att systemet för övervakning av hållbar utveckling på det globala planet kan för närvarande producera in-

Betänkande FrUB 1/2021 rd

formation främst om nivån på utvecklingsfinansieringen och antalet deltagare i civila krishanteringsinsatser.

I ett sakkunnigutlåtande varnades det för att hållbarhetsomställningen inte nödvändigtvis syns i vanliga indikatorer som en linjär väg mot målen, eftersom omställningarna kännetecknas dels av stora kliv och dels av diskontinuitet. Väljer man fel indikatorer kan man få en bristfällig uppfattning om vilka förändringar systemet undergår. En sakkunnig påpekade att de indikatorer som använts i redogörelsen bara sällan beskriver till exempel den regionala fördelningen av fenomenen.

Utrikesutskottet påminde om att beslut som rör handelspolitik, beskattning, jordbruk och miljö har betydande direkta eller indirekta utvecklingseffekter som det också vore bra att utveckla uppföljningsverktyg för. Liknande farhågor hade en sakkunnig som konstaterade att det sektorsövergripande samarbetet i mättningsfrågor är nödvändigt för att man ska kunna identifiera de påverkningsskedjor som ligger bakom mätuppgifterna, de åtgärder som dessa förutsätter och vem som ansvarar för dem. Vad ska man göra om indikatorerna till exempel avslöjar att penningssystemen blir en betydande energiförbrukare eller om det finns tidiga tecken på en aldrig tidigare skådad pandemiliknande katastrof som ingen ansvarar för att reagera på? Ur denna synvinkel kan en tolkning av de risker och möjligheter som är förknippade med förändringarna vara viktigare än själva mätuppgifterna. Även kvalitativ kompletterande information har enligt sakkunnigutlåtandena en roll i uppföljningen av utvecklingen och riskerna, öppnandet av bakgrundsfaktorerna för indikatorerna samt utvärderingen av åtgärdernas verkningsfullhet.

I synnerhet miljöutskottet påpekar i sitt utlåtande att bruttonationalprodukten mäts i pengar och att den inte tar hänsyn till många viktiga aspekter såsom hållbarheten i miljöutvecklingen eller social delaktighet. Med hänvisning till riksdagens föregående betänkande om Agenda 2030 (FrUB 1/2017 rd — SRR 1/2017 rd) och framtidsutskottets publikation om bedömning av användbarheten av välfärdsindikationer till stöd för beslutsfattandet (framtidsutskottets publikationer 8/2018) konstaterar miljöutskottet i sitt utlåtande att det behövs indikatorer som kompletterar bnp och bättre beskriver hållbar utveckling och välfärd och att det är viktigt att detta utvecklingsarbete fortsätter. I fråga om den koherensen mellan politikområden efterlyste även flera andra utlåtandeutskott i sina utlåtanden indikatorer för att bedöma konsekvenserna och spänningarna mellan olika mål och förvaltningsområden samt på lång sikt för att bedöma framstegen.

Framtidsutskottet instämmer i de sakkunnigas och till exempel miljöutskottets uppfattning om att det behövs indikatorer för en hållbar välfärdsekonomi som kompletterar bnp-indikatorn, indikatorer som beskriver hur målen för hållbar utveckling framskrider över valperioderna och indikatorer som bedömer de samverkande effekterna av olika mål och koherensen mellan politikområden. Även de positiva och negativa externa effekter som överskrider Finlands gränser ska följas, liksom också utvecklingen av naturkapitalet och det mänskliga kapitalet.

Dessa indikatorer ska utnyttjas bland annat i redogörelsen om Agenda 2030 och i budgeteringen av hållbar utveckling i samband med planerna för de offentliga finanserna och i budgetarna. Med hjälp av indikatorerna möjliggörs en årlig uppföljning av utvecklingen och en uppföljning som omfattar flera valperioder. Vid sidan av de kvantitativa indikato-

Betänkande FrUB 1/2021 rd

rerna behövs också kvalitativa indikatorer och en tvärsektoriell, samlad granskning av den helhetsbild som mätuppgifterna förmedlar.

Framtidsutskottet påminner om att utvecklingen av indikatorer också förutsätter att utvärderingen utvecklas och att resurser anvisas. I sitt ställningstagande i protokollet (TuVP 3/2021 vp § 7) konstaterar framtidsutskottet i fråga om revisionsutskottets egna ärende EÄ 48/2019 rd (Utfallet för konsekvensbedömningar i författningsförslag — nuläge och utvecklingsbehov) att framtidsutskottet understöder åsikten av rådet för bedömning av lagstiftningen att utvärderingen ska göras både på förhand och i efterhand och att resultaten av utvärderingen ska beaktas på ett genuint sätt i lagberedningen. Vid beredningen av lagar och i synnerhet större lagpaket ska man redovisa de viktigaste förhands- och efterhandsbedömningarna. Vid utfrågningar i utskottet lyfte de sakkunniga särskilt fram vikten av att förbättra bedömningen av konsekvenserna för barn och bedömningen av konsekvenserna för företag.

I samma ställningstagande föreslog framtidsutskottet dessutom att det skulle utvecklas en särskild framtidsutvärdering som gör det möjligt att bedöma utnyttjandet av prognostiseringsinformation i beredningen av lagstiftningen.

Vid revisionsutskottets och framtidsutskottets gemensamma utfrågning hösten 2021 (FrUU 6/2021 rd — B 3/2021 rd) framkom också ett behov av att stärka kopplingen mellan riskbedömning, beredskap och prognostisering inom statsförvaltningen. Vid den gemensamma utfrågningen konstaterades också att det finns ett behov att få systematisk information om kostnaderna och de ekonomiska konsekvenserna av åtgärderna för att främja hållbar utveckling och klimatneutralitet, kostnaderna för alternativa handlingsvägar och det pris som vi måste betala om vi inte gör någonting alls. Det tredje förslag som lyftes fram vid den gemensamma utfrågningen var att utveckla uppföljningen av naturkapitalet och det mänskliga kapitalet och koppla den till uppföljningen av ekonomin. Många nuvarande indikatorer, såsom bnp-indikatorn, följer strömningar som berör ekonomin, välfärden och miljön. Indikatorer som beskriver kapitalens tillstånd och mängd tar upp de mål som påverkas genom styrning av strömningarna.

Utbildning och forskning: I de sakkunnigutlåtanden om kunnandet som framtidsutskottet fått lyfte man enhälligt fram nödvändigheten av en omfattande och resursstark utbildning och forskning samt en höjning av kompetensnivån som förutsättningar för hållbara lösningar. Undersökningarna har dock avslöjat att inlärningsresultaten i grundskolan har försämrats och polariserats mellan skolor, bostadsområden och kommuner och i stora städer till och med mellan specialklasserna och de andra klasserna i en skola. Detta konstaterades äventyra en jämlik tillgång till det kunnande som krävs för en hållbar utveckling. Även kulturutskottet lyfte i sitt utlåtande fram vikten av att främja likabehandling och jämställdhet inom utbildningen på alla utbildningsnivåer. En expert på informationskompetens föreslog fortbildning på universitetsnivå för lärare som ett sätt att säkerställa tidsenliga färdigheter i en föränderlig värld.

Enligt landsbygdsforskare kunde hela landets ekonomi bättre kopplas till hållbarhetsomställningen genom att bedöma effekterna och tillgängligheten av högskolornas verksamhet samt genom resultatstyrning som sporrar till aktivitet även i områden som saknar universitet. En forskare som

Betänkande FrUB 1/2021 rd

forskar i övergången till cirkulär ekonomi efterlyste utbildning i ämnet på alla nivåer och i synnerhet inom fortbildningen. Flera inlägg framfördes om att den omfattande forskning som lösningarna för hållbar utveckling förutsätter bör få mer resurser. Kulturutskottet och ekonomiutskottet förutsätter i sina utlåtanden att satsningarna på forskning och utveckling höjs till fyra procent av bnp.

Enligt de sakkunniga bör utbildningssystemet stärka paradigmet för ekosocial bildning, där en kombination av färdigheter i kritiskt tänkande, samhälleligt lärande och konstruktiv växelverkan gör det möjligt att både utveckla hållbarhetslösningar och förnya värdegrunden i en riktning där ekologin, de mänskliga relationerna och ett betydelsefullt liv värdesätts högre.

Även kulturutskottet betonade i sitt utlåtande den ekosociala bildningen. Enligt kulturutskottet framhäver redogörelsen dock betydelsen av kunskapsbaserad kompetens, som i viss mån täcker över målet att stödja tillväxten till humana individer och etiskt ansvars-kännande samhällsmedlemmar. Enligt kulturutskottet lyfter redogörelsen förtjänstfullt fram främjandet av läskunnighet och läsning inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt annan utbildning med beaktande av olika språkgrupper och flerspråkiga elever. Däremot fäster redogörelsen enligt kulturutskottet inte tillräcklig uppmärksamhet vid utvecklingen av matematiska färdigheter och matematisk-naturvetenskapliga kunskaper. Centrala frågor som gäller hållbar utveckling, såsom stäv-jandet av klimatförändringen, lösningar för cirkulär ekonomi och omsorgen om naturens mångfald ställer enligt kulturutskottet krav på kontinuerlig uppdatering av även lärarnas och fostrarnas kunskaper, färdigheter, pedagogiska färdigheter och praktiska verksamhet. Kulturutskottet påminde i sitt utlåtande också om betydelsen av icke-formella lärmiljöer och fritt bildningsarbete inom livslångt lärande och om att finansieringen av utbildningen ska möjliggöra samarbete mellan olika utbildningsformer och utbildningsnivåer, kommuner och utbildningsanordnare samt andra aktörer.

Vissa sakkunniga framförde att man genom att sammanföra konstens och vetenskapens infallsvinklar kan bidra till innovativa lösningar och definitionen av vad som är rättvist under hållbarhetsomställningen eller till att skapa motiverande framtidsvisioner. I ett projekt som undersökte de ungas delaktighet hade man till exempel upptäckt att konst möjliggör arbetsformer där vetenskapen, den offentliga och den privata sektorn samt medborgarnas olika synvinklar på sin egen vardag kan tas fram på ett intressant sätt vid samma bord. I ett utlåtande framfördes också att kulturväsendets institutioner, dvs. museer, bibliotek och organisationer inom det fria bildningsarbetet, har rikligt med oidentifierad potential när det gäller metoder och arenor för inkluderande samskapande som stöder hållbarhetsomställningen.

Framtidsutskottet håller med kulturutskottet om att globala hållbarhetsutmaningar endast kan lösas genom att höja kunskapsnivån och utgående från evidensbaserad kunskap. Hållbarhetsperspektivet måste finnas med på alla utbildningsnivåer. Det är också viktigt att se till att lärarna är kompetenta eftersom de måste vara föregångare när det gäller hållbar utveckling och undervisning i framtidsfärdigheter och globalt medborgarskap.

Framtidsutskottet välkomnar i likhet med kulturutskottet och ekonomiutskottet en höjning av satsningarna på forskning och utveckling till fyra procent av bnp i enlighet med reger-

Betänkande FrUB 1/2021 rd

ingsprogrammet. Detta är viktigt också med tanke på den forskningsbaserade utbildningen.

Framtidsutskottet påminner om att även samarbetet mellan konst och vetenskap stöder delaktigheten och skapar nya perspektiv på en hållbar livsstil.

Framtidsutskottet föreslår en färdplan för kreativitet för att stödja konstens och andra kreativa branschers delaktighet i att lösa komplicerade problem och stödja hållbar tillväxt.

Framtidsutskottet har redan tidigare i sitt utlåtande om den utbildningspolitiska redogörelsen (FrUU 4/2021 rd — SRR 1/2021 rd) framfört följande utbildningspolitiska ställningstaganden i anslutning till redogörelsen om Agenda 2030:

Framtidsutskottet understöder de sakkunnigas förslag om att öronmärka finansieringen av den allmänbildande utbildningen så att alla kommuner ska ha samma undervisningskvalitet i närskolorna.

Framtidsutskottet understöder de sakkunnigas åsikt om att prognostiseringen av utbildningsbehoven inom olika branscher liksom också utbildningssystemens funktion bör uppdateras med tanke på de kompetens- och arbetskraftsbehov som hållbarhetsomställningen förutsätter.

Framtidsutskottet håller med de sakkunniga om att kontinuerlig inlärning och omskolning med tanke på en rättvis omställning måste riktas särskilt till de sektorer och regioner som förändras mest till följd av hållbarhetsomställningen.

Dessutom betonar framtidsutskottet behovet att skapa bättre förutsättningar för kontinuerlig och kumulativ inlärning i samarbete mellan läroanstalter och till exempel företag, föreningar och organisationer, så att man i fråga om studiegången och kompetensregistret bättre än tidigare kan utnyttja även sådan inlärning som sker utanför den officiella/formella utbildningen. Finland bör sträva efter att utveckla världens bästa system för kontinuerligt lärande så att det betjänar och vid behov når alla, oberoende av utbildningsnivå. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid att nå personer med låg utbildningsnivå.

Vid verkställandet av läroplanerna understöder framtidsutskottet betoningen på ekosocial allmänbildning på det sätt som sägs i sakkunnigutlåtandena.

Framtidsutskottet håller med de sakkunniga om att systemiskt tänkande är en viktig del av den ekosociala allmänbildningen och att detta bör stärkas i samband med olika läroämnen och examina.

Framtidsutskottet understöder den idé som framförts i sakkunnigutlåtandena om att man i undervisningen i systemiskt tänkande och hållbar utveckling bör utnyttja verksamhetsmodellerna för aktiv inlärning.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Framtidsutskottet betonar också betydelsen av fritt bildningsarbete i det kontinuerliga lärandet och behovet att öka den grundläggande konstundervisningen på alla undervisningsstadier.

Framtidsutskottet välkomnar att framtidsfostran tas med i undervisningen och elevhandleddningen, och har också själv föreslagit det redan tidigare i sitt utlåtande om EU:s strategiska framsyn (FrUU 3/2021 rd — E 130/2020 rd). Där föreslår framtidsutskottet att framtidsfostran inkluderas i läroplanerna i hela EU. Dessutom bör utbildning i framtidskompetens systematiskt erbjudas förvaltningen och beslutsfattarna i hela EU.

Framtidsutskottet understöder den idé som lyftes fram under utfrågningen av de sakkunniga, dvs. att man inom lärarutbildningen i betydande grad måste satsa på de färdigheter i resonemang och dialog som krävs för en hållbar utveckling och för sådan pedagogik som anknyter till dessa färdigheter. Enligt utskottet kan detta i framtiden också bli ett viktigt delområde inom utbildningsexporten.

Framtidsutskottet understöder ett ökat regionalt samarbete mellan till exempel företag, organisationer och föreningar samt läroanstalter (från småbarnspedagogik till universitet och högskolor) så att det stöder regionernas starka sidor och skapar en grund för hållbar tillväxt.

Utskottet anser att om de kreativa tillvägagångssätten kombineras med den tekniska kompetensen inom hållbar utveckling kan det ge möjligheter till sådant samarbete mellan företag, kreativa experter och läroanstalter som skapar upplevelser och dialog i lärandet. På lång sikt kan ett sådant samarbete också bidra till att underlätta den oro som många sakkunniga lyfte fram över könade mönster på den finska arbetsmarknaden.

Delaktighet och rättvisa: De sakkunniga som hördes i framtidsutskottet lyfte fram betydelsen av delaktighet, deltagande och rättvisa för att hållbarhetsomställningen ska lyckas. Enligt ett sakkunnigutlåtande talar redogörelsen mycket om att stödja delaktigheten men den saknar ändå en syn på hur hållbara lösningar konkret och tillsammans skapas i städer och på landsbygden, på arbetsplatser, vid läroanstalter, i grannskap och i fritidssammanslutningar. En annan forskare påminde om att även de tysta i samhället, såsom invandrare och funktionshindrade, bör inkluderas. Ett konkret samarbete skulle öka meningsfullheten i arbetet och vardagssysslorna samt tilltron till att ingen blir efter. Alla måste känna sig hörda för att kunna acceptera en omvälvande utveckling av samhället.

På basis av utfrågningen av de sakkunniga har Finland mycket forskningsbaserad kompetens när det gäller att planera och stödja processer som sammanför olika synvinklar. Lämpliga metoder bör väljas för varje situation. Samhällsåtagandet för hållbar utveckling erbjuder enskilda organisationer ett strukturerat sätt att stärka den hållbara utvecklingen i sin egen verksamhet, omställningsarenorna organiserar växelverkan mellan politik och vetenskap i samband med planeringen av omfattande hållbarhetsomställningar, genom arbetsmetoder löses avgränsade miljökonflikter, en välavvägd medborgardebatt stöder det politiska deltagandet och acceptansen för politiken och digitala råd har å sin sida stärkt i synnerhet de ungas politiska deltagande.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Det är avgörande att folk upplever hållbarhetsomställningen som rättvis för att den ska kunna lyckas, anser de sakkunniga. Det sätt på vilket nyttan av och kostnaderna för den ekonomiska utvecklingen fördelas har en väsentlig inverkan på hållbarhetsomställningens acceptans och de olika aktörernas motivation. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet betonar att man vid genomförandet och uppföljningen av den gröna omställningen också bör beakta den sociala hållbarheten för att säkerställa omställningens legitimitet.

Såväl forskare och fackföreningar som avvikande meningar till vissa utlåtanden från utskotten påminde om behovet att skräddarsy sysselsättnings- och fortbildningsåtgärderna i omställningsplanerna och färdplanerna i samråd med de grupper som löper risk att hamna utanför de näringar som förändras till följd av hållbarhetsomställningen. Som konkreta metoder för kompetensutveckling nämner arbetslivs- och jämställdhetsutskottet i sitt utlåtande arbetskraftsutbildning, livslång handledning, utveckling av prognostiseringen, dvs. planer och alternativ med tanke på yrken som eventuellt försvinner eller förändras kraftigt, intensivt samarbete mellan företag och läroanstalter samt utveckling av arbetet på arbetsplatsen och lärande i arbetet.

Kulturutskottet och arbetslivs- och jämställdhetsutskottet påminner i sina utlåtanden om att även åldersanpassningen i samband med hållbarhetsomställningen bör säkerställas. Enligt sakkunnigutlåtandena förutsätter detta ett samhälle där man förhåller sig positivt till barn och till att skaffa barn, där hållbarhetslösningarna stöder en smidig vardag för familjer, där de unga ser att de vuxna och i synnerhet beslutsfattarna agerar för en bättre framtid och där de ungas frivilliga deltagande stöds men där man också erbjuder dem möjligheter att med låg tröskel göra saker tillsammans med andra samhällsaktörer.

I de lösningsmodeller som de sakkunniga föreslog betonades särskilt att möjligheterna till frivillig verksamhet, rörlighet och deltagande för barn och unga ska bli en lätt och lockande del av vardagen. Man lyfte också fram psykologiskt och medicinskt stöd för att skräddarsy en önskad livscykel för unga vuxna. För att förebygga oavsiktlig barnlöshet rekommenderade en sakkunnig att läroböckerna i grundskolorna och på andra stadiet ska uppdateras och att det ska införas kampanjer, incitament, familjelöften eller bonusar som främjar en positiv inställning till att skaffa barn.

I en åldersanpassad hållbarhetsomställning kan också dagens och framtidens äldre människor bidra med sin visdom och sina arbetsinsatser till exempel genom att agera tillsammans med de unga. I den generationsöverskridande verksamheten kan man av varandra få kamratstöd och lära sig nya tankemodeller, traditionella och digitala färdigheter och praxis för en livsstil som är ekologiskt mer hållbar.

I hållbarhetsomställningen ingår också delaktigheten i ett sunt liv. De sakkunniga påpekade att man i FN:s Agenda 2030 inte i tillräcklig utsträckning har beaktat motionens centrala betydelse för hälsan och den positiva kopplingen till andra mål för hållbar utveckling. I yttrandena nämndes det som särskilt oroväckande att barns och ungas fritidsaktiviteter starkt utvecklas i en marknadsmässig riktning där de stigande kostnaderna förvandlar möjligheten till fritidsaktiviteter till en exkluderande mekanism. Motion och även andra hållbarhetslösningar bör enligt de sakkunniga i första hand framstå som en lockande lösning på vardagliga problem, och det gäller alla åldersgrupper.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Vid sidan av motion är individernas och samhällets psykiska resiliens, som försvagas av till exempel klimatångest och utbrändhet och förstärks av känslan av meningsfullhet och tillhörighet till en gemenskap, en annan viktig faktor med tanke på välbefinnandet. Hälso- och sjukvårdsexperten konstaterade att det med tanke på hållbarhetsomställningen är viktigt att utreda de bakomliggande orsakerna till de växande psykiska problemen och sätten att ingripa i dem. Även arbetslivs- och jämställdhetsutskottet påpekade i sitt utlåtande att det är viktigt att göra något åt den ökande psykosociala belastningen i arbetslivet och utveckla nya metoder och tekniker för att bedöma och mäta arbetsbelastningen.

Framtidsutskottet håller med de sakkunniga om att också de tysta i samhället, såsom barn, unga, invandrare, personer med funktionsnedsättning och äldre, måste tas med som aktiva aktörer i hållbarhetsomställningen. Ett konkret samarbete ökar meningsfullheten i arbetet och vardagssysslorna samt tilltron till att ingen blir efter.

Framtidsutskottet betonar att man genom möjligheter att delta kan stärka den medborgardrivna demokratin samt öka acceptansen för beslutsfattandet och stödja ett rättvist genomförande av omställningen.

Framtidsutskottet anser att Finland har betydande kunskaper när det gäller att planera och genomföra processer som sammanför olika synvinklar. De sakkunniga nämnde i sina utlåtanden bland annat samhällsåtagandet för hållbar utveckling, omställningsarenorna, samarbetsmetoderna, de reflekterande medborgardebatterna samt medborgarråd och digitala råd. Vid framtidsutskottets tidigare sakkunnigutfrågningar har också pausdialogerna och kommittéarbetet lyfts fram.

Framtidsutskottet anser att deltagande i beslut om förändringar som ändrar och förbättrar i synnerhet vardagen är ett effektivt sätt att främja folkets psykiska resiliens. I medborgardebatten måste man kunna föra fram olika ståndpunkter och synpunkter och öppet diskutera både positiva och negativa effekter av omställningen. När man beslutar om sätten och arenorna för diskussioner ska man också beakta att olika grupper, till exempel unga, kan ha olika vanor och verksamhetsmodeller och att metoderna ska väljas också enligt vad som eftersträvas genom deltagande växelverkan.

Teknikens roll i hållbarhetsomställningen: Framtidsutskottet har låtit göra en utvärdering av teknologier för hållbar utveckling med titeln Kohti parempaa tulevaisuutta - teknologian mahdollisuudet ja uhat kestäväen kehityksen edistämiseksi (TuVJ 5/2020). Enligt resultaten av utvärderingen utvecklas radikala teknologier särskilt snabbt inom områden som anknyter till att utrota fattigdomen, öka sysselsättningen och anständiga arbetstillfällen, förbättra inläringen, minska ojämlikheten och uppnå målen för hållbara städer och boendesamhällen enligt Agenda 2030. Enligt bedömningen är det svårt att uppnå målen för vatten- och landsekosystem enbart med hjälp av teknik, och därför är det nödvändigt att fatta även andra politiska beslut och införa begränsningar. Radikala teknologier som förändrar världen och som också finska tillväxtföretag utvecklar för närvarande är ändå viktiga för att minska trycket på ekosystemen. Också den energiomställning som är nödvändig för att klara av klimatförändringen bygger på ny teknik.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Vid framtidsutskottets utfrågning av de sakkunniga framgick det att man ofta inte inser den teknikrelaterade systemiska omställningseffekten. Åtgärderna i redogörelsen främjar tekniska omställningar främst i fråga om energiteknik och nya material. Enligt en sakkunnig identifierar redogörelsen däremot inte den radikala potentialen i teknik till exempel när det gäller att minska fatigdomen eller att öka jämställdheten eller hållbarheten i näringsproduktionen, trots att Finlands positiva inverkan på den globala utvecklingen under de senaste årtiondena uttryckligen har handlat om att utveckla tekniker. I den rollen har Finland haft en större roll än inom utrikesministeriets förvaltningsområde. Enligt den sakkunniga kan detta vara fallet också i fortsättningen, om hemmamarknaden reformeras så att den gynnar utvecklingen och om administrativa hinder undanröjs och verksamhetsförutsättningar skapas genom försök som berör den inre marknaden, genom utbildningspolitiken och genom att förvaltningen uppträder som föregångarkund.

Av utlåtandeutskottet fäste i synnerhet ekonomiutskottet uppmärksamhet vid teknikens centrala roll för hållbar utveckling. Enligt ekonomiutskottet kan cirkulär ekonomi och klimatlösningar inte förverkligas om inte ny teknik utnyttjas. Att utnyttja ny teknik är viktigt också med tanke på förnyelsen av Finlands industriella struktur och produktion med högt mervärde. Enligt ekonomiutskottet är finska företag föregångare när det gäller att skapa rena och hållbara lösningar inom cirkulär ekonomi, och om allt går bra kan Finland bli en större aktör än sin storlek på den globala marknaden i dessa branscher. Också i redogörelsen har man enligt ekonomiutskottet identifierat betydelsen av export av resurseffektiva lösningar inom cirkulär ekonomi och den globala handavtryckspotentialen i anslutning till detta. Enligt uppskattning kan de utsläppsminskningar som lösningarna möjliggör i bästa fall bli flerfaldiga jämfört med Finlands egna utsläpp.

I vissa sakkunnigutlåtanden tangerades det faktum att covid-19-pandemin satte fingret på särskilt digitaliseringens betydelse för den samhälleliga resiliensen. Till exempel har teknik för undervisning och distansarbete funnits tillgänglig redan länge men det var först coronachocken som ledde till den nödvändiga kulturförändringen, varvid digitaliseringens potential i det decentraliserade virtuella genomförandet av arbete, studier och offentliga tjänster kom fram. Samtidigt visade pandemin att digitaliseringen och de snabba datakommunikationsförbindelserna representerar en chans för de kommuner och regioner som har stått utanför utvecklingen att utnyttja de möjligheter som uppstått i samband med att multilokaliteten har ökat.

Framtidsutskottet har också låtit göra en noggrannare utredning om hur pandemin påverkar den tekniska utvecklingen och om teknologins roll i bekämpningen av pandemin: *Pandemiateknologiat: teknologian rooli koronapandemian aikana ja koronapandemian vaikutus teknologian kehitykseen* (TuVJ 4/2020).

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet samt en del av de sakkunniga som framtidsutskottet hörde påminde om att det finns grupper i samhället för vilka den ökade digitaliseringen snarare innebär ökad ojämlikhet. Därför efterlyste de sakkunniga omdöme när det gäller mänsklig mångfald till exempel i fråga om elektroniska tjänsters tillgänglighet och förverkligandet av distansarbete. De beslut som nu fattas i fråga om lagstiftning om digitalisering och införande av teknologier bestämmer den framtida utvecklingen under flera årtionden.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Framtidsutskottet betonar teknikens potential och roll när det gäller att främja hållbar utveckling och förutsätter att teknikperspektivet inkluderas i granskningen av det ömsesidiga beroendet mellan hållbarhetsmålen och hållbarhetsåtgärderna.

I framtidsutskottets rapport om teknikens hållbarhetspotential (TuVJ 5/2020) har det tagits fram kriterier som möjliggör en systematisk bedömning av olika typer av teknik med tanke på målen i Agenda 2030.

I rapporten togs det ställning till vilka radikala teknologier (som är nya och medför betydande förändringar i världen) som förefaller mest verkningsfulla med tanke på de olika målen i Agenda 2030. Enligt utredningen är alla mål i Agenda 2030 förenade med stora tekniska möjligheter. De tekniker som lyftes fram i utredningen var bland annat energilagringen och elektrifieringen, artificiell intelligens och digitala tvillingar, autonoma robotar, 3D-utskrift och intelligent robotteknik, inomhusodling och odlat kött, solenergi och solbränslen, gröna industriella råvaror, ökad och virtuell verklighet och distansnärvaro, personliga mätinstrument, datorstödd inläring, digitalisering av transaktioner samt plattformar, crowdsourcing och delningsekonomi.

Framtidsutskottet anser att Finland behöver ett innovativt och djärvt program för positivt handavtryck som utgår från nationellt kunnande. Med hjälp av det positiva handavtrycket kan man också stärka det positiva budskapet om hållbarhetsomställningen, då utmaningarna i fråga om hållbar utveckling granskas med tanke på hållbar sysselsättande tillväxt.

Framtidsutskottet påminner om att utvecklingen av hållbar teknologi också förutsätter etisk bedömning av teknologin, bättre reglering samt bedömning av den nya teknikens samhälleliga och hälsomässiga konsekvenser.

Strategiska affärsekosystem: I flera sakkunnigutlåtanden uppmuntrades regeringen att försöka nå hållbarhetsmålen genom djärva investeringar i kunnande, forskning, innovationer, den inhemska verksamhetsmiljön och digitaliseringen av samhället för att också näringslivet ska investera i klimatneutrala och hållbara lösningar. Det konstaterades att det möjliggör internationella ekosystem i miljardklassen, positiva handavtryck, förnyelse och diversifiering av näringsstrukturen samt uppkomsten av nya arbetsplatser.

Enligt experterna på energiomställningen har en långsiktig omställning av verksamhetsmiljön med hjälp av skattestyrning, utsläppshandelsmekanismen och andra politiska metoder som sporrar till slopande av fossila bränslen redan styrt de finländska energiaktörernas utveckling i önskad riktning och skapat en verksamhetsmiljö där det har varit meningsfullt för de centrala aktörerna att genomföra långsiktiga investeringar till exempel i elektrifieringen och nya utsläppsfria produktionstekniker. Utvecklingen syns också i företagens och organisationernas egna planer och färdplaner. Enligt ett sakkunnigutlåtande börjar effekten inom de närmaste åren synas i att ny praxis blir vanligare och genomsyrar hela samhället.

Kommunikationsutskottet fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet vid att man under regeringsperioden bereder en skattereform för hållbar utveckling som syftar till att främja omställningen till klimatneutralitet. I helheten ingår en reform av energibeskattningen och trafikbeskattningen,

Betänkande FrUB 1/2021 rd

främjande av cirkulär ekonomi och en utredning om konsumtionsbeskattning som baserar sig på utsläpp. Kommunikationsutskottet ansåg det vara bra att även reformen av trafikbeskattningen ingår i denna helhet.

Miljöutskottet, jord- och skogsbruksutskottet och ekonomiutskottet betonade i sina utlåtanden att främjandet av cirkulär ekonomi är en strukturell förändring som behövs för grön tillväxt.

I de sakkunnigutlåtanden som framtidsutskottet fått konstateras det dock att företagare och experter vid pionjärföretag inom cirkulär ekonomi har upplevt att de står ensamma inför förändringen medan energiomställningen redan har kommit i gång. Cirkulär ekonomi är sektorsövergripande verksamhet som kräver sektorspecifika färdplaner i likhet med färdplanerna för koldioxidsnåla lösningar.

De sakkunniga som framtidsutskottet hörde efterlyste tydliga regleringsincitament till exempel för planering av produkter och byggnader så att de kan återvinnas, återanvändas eller repareras.

I flera sakkunnig- och utskottsutlåtanden konstaterades det att den finländska innovationskedjan i typfall avbryts i brist på finansieringen av pilotförsök eller uppskalningen av dem. De experter som framtidsutskottet hörde påminde om att coronakrisen öppnar en möjlighet att i fråga om fördelningen av återhämtningsfinansiering välja en linje som uppmuntrar till hållbarhetsomställningen till och med mer konkret än vad som förutsätts av EU. Också ekonomiutskottet betonade vikten av att använda återhämtningsinstrumentet för att möjliggöra omställningen till klimatneutralitet och för att se över de ekonomiska strukturerna. I ett sakkunnigutlåtande föreslogs det att det på basis av sektorernas färdplaner utarbetas ett klimatneutralt investeringsprogram för cirkulär ekonomi som främjar nya partnerskap, anläggningar, innovationer och inhemska referenser för dem samt ansökan om EU-finansiering. Liknande mål framfördes också i utlåtandena av kulturutskottet och ekonomiutskottet.

De sakkunniga som framtidsutskottet hörde önskade enhälligt att statsmakten skulle ha fler mekanismer för samarbete mellan företag av olika storlek och med forskningsinstitut, universitet och andra aktörer. Företrädare för såväl cirkulär ekonomi, kvantbranschen, nya livsmedelsproduktionstekniker, kreativa branscher som näringslivets intressebevakare uttryckte önskemål om att ekosystemaktörerna skulle samlas. Finska och europeiska gemensamma projekt ansågs vara en möjlighet att bättre sammanföra de inhemska aktörerna.

Enligt kulturutskottet lockar globalt konkurrenskraftiga ekosystem för affärsverksamhet och forskningsinfrastrukturer samt tillhörande samarbetsstrukturer också de bästa forskare, studerande och forskarstuderande som behövs för att säkerställa Finlands framgång. En viktig lösning som ger mer tyngd för i synnerhet små och medelstora företag vore enligt en sakkunnig att stärka ”varumärket Finland” i fråga om cirkulär ekonomi.

Kulturutskottet påminde i sitt utlåtande om att även de kreativa branscherna och evenemangsindustrin har möjlighet att skapa immateriellt mervärde genom att skapa tillväxt och välfärd utan onödig materiell konsumtion.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

En effektivitetsexpert påminde om att effektmål bör fastställas för systemen när nya ekosystem för affärsverksamhet utvecklas. På så sätt kan man diskutera de ömsesidiga effekterna inom ett ekosystem för affärsverksamhet och undvika deloptimering inom olika verksamhetssektorer.

Framtidsutskottet instämmer med utlåtandeutskotten och de sakkunniga i att det behövs globalt konkurrenskraftiga ekosystem för affärsverksamhet jämte samarbetsstrukturer för att genomföra hållbarhetsomställningen.

Framtidsutskottet anser att en cirkulär ekonomi i samhället förutsätter att sektorspecifika färdplaner ekonomi utarbetas och att man förbinder sig att också på lång sikt utveckla en verksamhetsmiljö och infrastruktur för cirkulär ekonomi som lockar privata finansiärer.

Framtidsutskottet har redan tidigare i sitt utlåtande om Finlands program för hållbar tillväxt (FrUU 1/2021 rd — SRR 6/2020 rd) konstaterat att: "Framtidsutskottet understöder regeringens mål på fyra procent av bnp för FoUI-verksamhet och påskyndar uppnåendet av detta mål. Det är också viktigt att rikta FoUI och utbildning särskilt till de delområden av den gröna omställningen som Finland prioriterar." Vidare konstaterade utskottet att: "Vilka Finlands slutliga prioriteringar än är, behövs det kunnande om planering, utveckling, forskning och affärsverksamhet på systemnivå samt talangkluster med nya samarbetsformer, byggande av nya ekosystem, internationell forskning, utbildning, FoUI-verksamhet samt vid behov demonstrations- och pilotanläggningar, multiplicering av stora investeringar och riskdelning."

Framtidsutskottet påminner om att det i sitt utlåtande om Finlands program för hållbar tillväxt (FrUU 1/2021 rd — SRR 6/2020 rd) även konstaterade att: "Finlands investeringsmiljö måste vara internationellt konkurrenskraftig. Målet ska vara en så stabil och förutsägbar verksamhetsmiljö som möjligt och ett resilient samhälle. Enbart tilläggsfinansiering för grön omställning räcker inte om andra mer traditionella tillväxtfaktorer inte är i skick. De privata investeringarna i grön tillväxt har ökat under de senaste åren även utan programmet för hållbar tillväxt. Genom rätt dimensionerad och riktad offentlig hävstång för hållbar tillväxt i tillräckligt stor skala kan privata investeringar påskyndas och ökas."

Finland som internationell aktör: De utskott och sakkunniga som har lämnat utlåtanden om redogörelsen om Agenda 2030 granskade den internationella dimensionen ur många olika synvinklar.

På allmän nivå önskades det att Finland i sin utrikespolitik i fortsättningen alltmer ska börja tänka planetariskt och ta ett globalt ansvar. De sakkunniga och även utrikesutskottet anser att de effekter i utlandet som uppstår till följd av verksamheten i hemlandet bör bedömas bättre än tidigare, så att också utsläppen från konsumtionen och den internationella trafiken ingår i bedömningen. I flera utlåtanden önskades det att Finland inom olika politikområden, inklusive utrikes-, säkerhets-, hälso-, befolknings- samt handels- och utvecklingspolitiken, ska vara konsekvent i förhållande till målen för hållbar utveckling och vidta målmedvetna åtgärder för att främja en motsvarande koherens också inom EU-politiken.

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Målen för hållbar utveckling måste främjas i en värld som också präglas av en ökad konkurrens mellan stormakterna. En sakkunnig i utrikespolitik som framtidsutskottet hörde hänvisade till begreppet geopolitiskt ekosystem, som innebär en helhet av resurser, teknik och mänsklig verksamhet som utgör ett relativt enhetligt politiskt område. I synnerhet Förenta staterna och Kina håller på att skapa egna geopolitiska system, och konflikten mellan dem tar sig uttryck till exempel i störande av val, spridning av desinformation, spioneri på digitala plattformar, styrning av geopolitiskt öronmärkta resursflöden, byggande av infrastruktur till havs och ovan jord samt sanktioner och tullar. I denna miljö kan också miljönormer och cirkulär ekonomi bli geopolitiska verktyg i konkurrensen mellan stormakterna.

I sakkunnigutlåtanden till framtidsutskottet konstaterades det också att coronaviruset i många länder har försvagat den inre stabiliteten och säkerheten, tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna och demokratiutvecklingen. Till exempel utrikesutskottet och social- och hälsovårdsutskottet konstaterar i sina utlåtanden att det därför krävs effektivare ansträngningar för att nå hållbarhetsmålen, redan före 2030. Det förutsätter enligt utrikesutskottet att Finland som en del av det internationella samfundet aktivt och innovativt söker metoder för att uppnå målen, samtidigt som vi ser till att återhämtningen från coronakrisen genomförs på ett hållbart sätt.

De sakkunniga presenterade i sina utlåtanden många sätt och kompetensområden genom vilka Finland kan bli en global föregångare inom hållbar utveckling. Sådana är enligt de sakkunniga till exempel förmågan att hantera problem samt sådana lösningar och tillvägagångssätt som förbättrar vardagen under normala förhållanden och på så sätt redan på förhand förebygger katastrofer. Detta perspektiv har också ett samband med upprätthållandet av en atmosfär av hopp och möjligheter.

Det konstaterades till exempel att kompetensfrågorna har ett så nära samband med de globala hållbarhetsutmaningarna att Finland enligt de sakkunniga uttryckligen bör stödja utbildningssamarbete och högskolesystem i utvecklingsländer. Kulturutskottet konstaterade i sitt utlåtande att i synnerhet yrkesutbildningen har en stor outnyttjad potential inom utbildningsexporten. Som konkreta exempel nämnde kulturutskottet det kompetensbaserade greppet, den yrkespedagogiska lärarutbildningen och entreprenörskapsutbildningen.

De sakkunniga rekommenderade också att det nordiska samarbetet över sektorsgränserna utvecklas till ett inspirerande exempel på hur man kan fungera i en värld av ömsesidigt beroende.

I det globala ansvarstagandet ingår enligt klimatexperter och utrikesutskottet en höjning av nivån på den internationella klimatfinansieringen, kvantitativa och kvalitativa mål och stöd till de svagaste länderna. Utrikesutskottet påminde dock om att en ökning av klimatfinansieringen inte får reducera medlen för annat utvecklingssamarbete som syftar till att minska fattigdom och ojämlikhet.

Jord- och skogsbruksutskottet betonade i sitt utlåtande att samma hållbarhetskrav måste kunna ställas på både global och nationell livsmedelsproduktion.

Utrikesutskottet lyfte i sitt utlåtande också fram den nära kopplingen mellan förlusten av biologisk mångfald, pandemierna och klimatförändringen och de gemensamma lösningarna på dem

Betänkande FrUB 1/2021 rd

som ett tema som EU bör stärka i sina yttre förbindelser. Enligt utrikesutskottet kan Finland i EU arbeta för att pengar avsätts för skyddet av den biologiska mångfalden också via EU:s instrument för utvecklingsfinansiering.

Framtidsutskottet anser att man i åtgärdsprogrammet Agenda 2030 i fortsättningen måste göra en noggrannare bedömning av Finlands inverkan på en planetarisk, hållbar utveckling. Vid utfrågningen av de sakkunniga betonades särskilt Finlands stora ekologiska skuld. Andra synpunkter som lyftes fram var till exempel det positiva handavtryck som hänförs sig till export av hållbar teknologi, möjligheterna till utbildningsexport, det nordiska samarbetet, samt vid sidan av utvecklingspolitiken även bedömningen av de ömsesidiga beroendeförhållandena och korseffekterna inom till exempel utrikes-, hälso-, befolknings- och handelspolitiken när det gäller hållbar utveckling.

Enligt framtidsutskottet kräver också kontaktytorna mellan säkerhetspolitik och hållbar utveckling närmare uppmärksamhet, om konkurrensen mellan stormakterna i framtiden bidrar till ökad multipolaritet också i fråga om hållbar utveckling.

Budskapet om hopp

I flera sakkunnigutlåtanden efterlyste forskarna större fokus på känslor i kommunikationen. Människorna behöver kunna få ge utlopp för känslan av miljöskuld, sorg och ilska. Samtidigt är stödet från gemenskapen och att bli bemött med medkänsla samt positiva framtidsvisioner källor till stolthet. Fokus på meningsfullhet och hopp är av betydelse för alla och i synnerhet för ungdomar. Med hjälp av dem kan känslor kanaliseras till medborgaraktivitet.

Enligt de sakkunniga behövs det mer information om att det finns många slags åtgärder, val och konsumtionsbeslut genom vilka var och en kan bära sitt ansvar för att främja hållbarhetsomställningen. Genom att ta vara på de lösningar och nya möjligheter som lyfts fram kan människor uppleva social acceptans som motiverar dem. Ansvaret för en hållbar utveckling får dock inte i första hand överföras på individnivå, utan beslutsfattarna måste skapa trovärdiga och hoppgivande riktlinjer och förutsättningar för en hållbar verksamhet. Detta perspektiv framhölls särskilt i utlåtandena från företrädare för unga.

Framtidsutskottet ska årligen höra statsrådets kansli och sakkunniga om genomförandet av de klämmor som ingår i framtidsbetänkandet och betänkandet om Agenda 2030 i samband med att det ger sitt utlåtande om regeringens årsberättelse. I sitt utlåtande om regeringens årsberättelse 2017 (FrUU 2/2018 rd — B 11/2018 rd) hörde utskottet också gruppen De ungas Agenda 2030 som ställde följande två frågor till utskottet: ”Ni konstaterar i ert betänkande att ekonomins roll måste omdefinieras för att hållbar utveckling ska vara möjlig. Vad menar ni med det?” Och: ”Vi vill fråga framtidsutskottet om tekniska innovationer, cirkulär ekonomi och lagstiftningsändringar är tillräckligt för att bekämpa klimatförändringen, eller om vi behöver mer radikala samhällsvisioner och ändringar i vårt ekonomiska system eller i vår livsstil för att uppnå jämlikhet och stoppa klimatförändringen?”

Så här svarade framtidsutskottet de unga i sitt utlåtande: ”När utskottet i sitt betänkande menade att ekonomins roll måste omdefinieras, avsåg det att vissa tillväxtmål och hållbarhetsmål kan vara

Betänkande FrUB 1/2021 rd

inkompatibla med varandra.” Och: ”Dessutom bör det noteras att människornas välfärd kan ökas också utan ekonomisk tillväxt, och att all ekonomisk tillväxt inte betyder ökad välfärd. Just därför förutsatte framtidsutskottet i sitt betänkande om Agenda 2030 att statsrådet utvecklar parallella indikatorer på välfärdsekonomi vid sidan av bnp.” Och ännu: ”Ur det perspektivet är FN:s handlingsprogram Agenda 2030 en tillräckligt kraftfull hävstång som kan komma att vända mänsklighetens utveckling. Det kräver dock att målen konkretiseras i faktiska åtgärder, att vi håller fast vid en samstämmig politik inom alla politikområden och att alla länder i världen, vart och ett på sitt sätt, arbetar för att de gemensamma målen nås. Dessutom måste redogörelsen om Agenda 2030 styra regeringsprogrammet och inte tvärtom. Framtidsutskottet förutsatte i sitt betänkande om Agenda 2030 att Finland ska vara en föregångare i denna utveckling.”

I framtidsbetänkandets andra del (FrUB 1/2018 rd — SRR 5/2018 rd) konstaterade utskottet slutligen att: ...”en av de viktigaste värdefrågorna, men en som kanhända inte har uttalats, är hur vi ska bygga upp en berättelse om Finland och det finländska som är baserad på mångfalden och där var och en kan känna delaktighet? Att anpassa arbetet till den pågående omställningen, men också till de gränser som planeten ställer oss inför, förutsätter att praxis och narrativ omstöps till ett nytt återuppbyggnadsprojekt som kan hålla hoppet levande. Ingen bör i denna berättelse behöva reduceras till ett objekt — blott och bart ett föremål för åtgärder. Vi är alla subjekt. Var och en med egna färdigheter och på eget sätt.”

I sitt utlåtande om En europeisk grön giv (FrUU 1/2020 rd — E 61/2019 rd) konstaterade framtidsutskottet också att: ”På grund av den extremt krävande situationen fokuserar framtidsutskottet i sitt utlåtande särskilt på kontaktytan mellan den gröna omställningen och återhämtningen efter covid-19-pandemin. Tonvikten läggs alltså på hur dessa två stora utmaningar kan sammanföras så att det samtidigt går att finna en lösning på en tredje utmaning, nämligen en eventuell global recession och skuldkriser i de europeiska länderna. Huvudbudskapet i utskottets utlåtande är hopp: saker och ting kommer i framtiden att vara bättre än de var före covid-19-pandemin.”

Framtidsutskottet anser att det behövs hoppingivande språkbruk i redogörelsen om Agenda 2030 och även i hela åtgärdsprogrammet Agenda 2030 i vidare bemärkelse och andra motsvarande program som styr politiken för hållbar utveckling och i synnerhet de arbetsformer som engagerar medborgarna och intressentgrupperna i beslutsprocesserna.

Som underlag för beslutsfattandet behövs information om såväl möjligheter som hot, men att hota med klimatförändringen, artförlusten, pandemier, naturkatastrofer och andra sammanbrott är inte det rätta sättet att gå vidare mot hållbar utveckling. De positiva exemplen från världen och hemlandet nära människans egen vardag inspirerar bäst till förändringen.

En hållbar framtid bör vara mänsklig.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Framtidsutskottets förslag till beslut

Betänkande FrUB 1/2021 rd

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av redogörelse SRR 3/2020 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen förutsätter att regeringen

1. framöver i redogörelsen om Agenda 2030 ger en mer detaljerad beskrivning av hur Finlands övriga politik för hållbar utveckling är kopplad till åtgärdsprogrammet Agenda 2030; säkerställer att det arbete som utförs i olika kommittéer, paneler, råd, rundabordsamtal samt forsknings- och arbetsgrupper inom ramen för åtgärdsprogrammet Agenda 2030 bildar en synergistisk helhet och beaktas genuint; säkerställer de resurser som krävs för samordning, utförande och utvärdering av det sektorsövergripande och tvärsektoriella arbetet i anslutning till åtgärdsprogrammet Agenda 2030 vid statsrådets kansli och vid ministerierna samt även i fråga om andra centrala intressentgrupper, såsom kommissionen för hållbar utveckling, utvecklingspolitiska kommissionen, vetenskapliga paneler och medborgarråd,

2. i politiken för hållbar utveckling betonar i synnerhet avkortningen av Finlands ekologiska skuld samt åtgärder som löser problemen med det strukturella underskottet i de offentliga finanserna, ökningen av den offentliga skulden, den försvagade försörjningskvoten samt problem i anknytning till den regionala koncentrationen och differentieringen av befolkningen, inklusive problem med ensamhet, psykiska problem och problem med bristande rörlighet,

3. stärker kommunernas och de offentliga upphandlingarnas roll som drivkraft för genomförandet av hållbar utveckling och förbättrar kopplingen mellan statsrådets kanslis arbete för hållbar utveckling och finansministeriets kommunpolitiska arbete,

4. främjar en fenomenbaserad strategi i politiken för hållbar utveckling; identifierar och beaktar det ömsesidiga beroendet mellan målen och åtgärderna i åtgärdsprogrammet Agenda 2030 och de tekniska lösningar och de samverkande, korsvisa och externa effekter som anknyter till dem; utvecklar sättet att mäta och rapportera de gränsöverskridande konsekvenserna av den finländska konsumtionen; strävar efter att främja den övergripande hållbarheten i åtgärdsprogrammet Agenda 2030; utvecklar indikatorer som konkretiserar och utvärderar målen och åtgärderna och som gör det möjligt att på lång sikt följa hur hållbar utveckling framskrider över budgetperioder och valperioder; utnyttjar dessa indikatorer bland annat i redogörelsen om Agenda 2030 och i budgeteringen av hållbar utveckling i samband med planerna för de offentliga finanserna och budgetarna. Vid sidan av kvantitativa indikatorer behövs det också en kvalitativ analys av framstegen och hindren för den,

5. utvecklar också utvärderingen som en del av det kunskapsbaserade beslutsfattandet och allokering av resurser till detta. Utvärderingen ska göras både på förhand och i efterhand och resultaten av utvärderingen ska beaktas på ett genuint sätt i lagberedningen. Det behövs i synnerhet bedömning av hållbar utveckling, bedömning av konsekvenserna för barn, be-

Betänkande FrUB 1/2021 rd

dömning av konsekvenserna för företag, bedömning av teknikens samhälleliga konsekvenser och bedömning av teknikens hälsoeffekter samt information om kostnaderna och de ekonomiska konsekvenserna av åtgärderna för att främja hållbar utveckling och koldioxidneutralitet, kostnaderna för alternativa handlingsvägar och det pris som vi måste betala om vi inte gör någonting alls,

6. höjer satsningarna på forskning och utveckling till fyra procent av bnp. Genom en rätt dimensionerad och riktad offentlig hävstång för hållbar tillväxt i tillräckligt stor skala kan även privata investeringar påskyndas och ökas,

7. sörjer för lärarnas kompetens i fråga om hållbarhetsomställningen och den ekosociala bildningen; uppdaterar prognostiseringen av utbildningsbehoven inom olika sektorer och utbildningssystemens funktion med tanke på de kompetens- och arbetskraftsbehov som förändringarna i hållbarheten förutsätter; inriktar kontinuerligt lärande och omskolning med tanke på en rättvis omställning särskilt till de branscher och regioner som påverkas mest av hållbarhetsomställningen; tryggar resurserna för det fria bildningsarbetet och ökar den grundläggande konstundervisningen på alla undervisningsstadier; inför mer framtidsfostran i undervisningen och elevhandledningen, ända från utbildning av lärare och handledare fram till fortbildning,

8. främjar konstens roll för att lösa komplicerade problem tillsammans med aktörer inom vetenskap, ekonomi och offentlig förvaltning genom att utarbeta en färdplan för kreativitet,

9. främjar den systemiska hållbarhetsomställningen i ekonomin genom att långsiktigt utveckla centrala omställningar, såsom reglering och incitament som stöder hållbar energi och cirkulär ekonomi,

10. stöder regionalt samarbete mellan till exempel företag, organisationer och föreningar samt läroanstalter (från småbarnspedagogik till universitet och högskolor) så att det främjar de starka sidorna i regionerna, utvecklar planerings-, utvecklings-, forsknings- och affärskompetens på systemnivå kring hållbar tillväxt samt talangkluster med nya samarbetsformer; möjliggör försök med anknytning till hållbar tillväxt samt demonstrations- och pilotanläggningar och använder hävstång vid stora investeringar i hållbar tillväxt,

11. utarbetar ett innovativt och djärvt program för positivt handavtryck som utgår från nationellt kunnande och betonar den internationella genomslagskraften i samarbete med näringslivet för att utveckla hållbara tekniker och lösningar samt bättre lagstiftning på ett sektorsövergripande sätt och för att främja en hållbar och sysselsättande tillväxt,

12. bedömer hur konkurrensen mellan stormakterna påverkar den hållbara utvecklingen,

13. främjar acceptabilitet, rättvisa och jämlikhet i samband med hållbarhetsomställningen samt medborgarnas psykiska resiliens genom att göra det möjligt för intressentgrupper och medborgare att delta i planeringen, genomförandet och utvärderingen av lösningar; säkerställer att också de tysta i samhället, såsom barn, unga, invandrare, personer med funktionsnedsättning och äldre, involveras som aktiva aktörer i hållbarhetsomställningen,

Betänkande FrUB 1/2021 rd

14. använder hoppingivande språkbruk i redogörelsen om Agenda 2030 och andra motsvarande program som styr politiken för hållbar utveckling och i synnerhet de arbetsformer som engagerar medborgarna och intressentgrupperna i beslutsprocesserna. Som underlag för beslutsfattande behövs öppna data och värdediskussioner om både möjligheterna och hoten i samband med hållbarhetsomställningen, men positiva exempel från världen och hemlandet nära människors egen vardag är den bästa inspirationen till den förändring som behövs. En hållbar framtid bör ha ett mänskligt ansikte.

Helsingfors 13.10.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Joakim Strand sv
vice ordförande Pirkka-Pekka Petelius gröna
medlem Marko Asell sd
medlem Harry Harkimo liik
medlem Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Katja Hänninen vänst
medlem Ari Koponen saf
medlem Antti Lindtman sd
medlem Merja Mäkisalo-Ropponen sd
medlem Arto Pirttilahti cent
medlem Kristiina Salonen sd
medlem Sari Tanus kd
medlem Sinuhe Wallinheimo saml
medlem Jussi Wihonen saf.

Sekreterare var

utskottsråd Olli Hietanen
utskottets ständiga rådgivare Maria Höyssä.